

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

VÂSÎNÎ EL-A‘RAC VE MEMLEKETU‘L-FERÂŞE
ADLI ROMANI

Yüksek Lisans Tezi

Muhsin UZUN
2501160033

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İbrahim ŞABAN

İstanbul, 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı

: MUHSİN UZUN

Numarası : 2501160033

Anabilim Dalı /

DOĞU DİLLERİ VE

Anasanat Dalı / Programı

EDEBİYATLARI / ARAP DİLİ VE
EDEBİYATI / Y. LİSANS

Danışmanı : DOÇ. DR. İBRAHİM ŞABAN

Tez Savunma Tarihi

: 10.09.2019

Saati

: 10:00

Tez Başlığı

: " Vâsinî el-A'râc ve Memleketu'l-Ferâşe Adlı Romanı "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / GYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. İBRAHİM ŞABAN		Kabul
2- DOÇ. DR. ÖMER İSHAKOĞLU		Kabul
3- DOÇ. DR. KERİM AÇIK		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MEHMET YAVUZ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ BENLİ		

ÖZ

VÂSÎNÎ EL-A‘RAC VE MEMLEKETU‘L-FERÂŞE ADLI ROMANI Muhsin UZUN

Bu çalışmamızda Vâsînî el-A‘rac’ın Memleketu’l-Ferâşe adlı romanını inceledik. Roman incelemesine başlamadan önce, modern Cezayir tarihinden yüzeysel olarak bahsettik. Modern Cezayir romanının ortaya çıkışını ve zaman içerisinde göstermiş olduğu değişimi ele almaya çalıştık. Vâsînî el-A‘rac’ın hayatı, edebi yönü ve eserleri hakkında ayrıntıya girmeden bilgiler sunduk. Yazarın bu eserde okuyucuya anlatmak istediklerini değerlendirmeye özen gösterdik ve bu doğrultuda eseri analiz etmeye gayret ettik.

Anahtar Kelimeler: Vâsînî el-A‘rac, Memleketu’l-Ferâşe, Cezayir Romanı, Arap Edebiyatı

ABSTRACT

WACINY LAREDJ AND HIS NOVEL NAMED THE BUTTERFLY'S KINGDOM

Muhsin UZUN

In this study, we examined Waciny Laredj's novel named The Butterfly's Kingdom. Before starting to novel examination, we mentioned superficially about history of contemporary Algeria. We tried to handle origin of contemporary Algerian novel and it's changing in time. We provided information without elaboration about life of Waciny Laredj, his literary aspect and his works. We took care of interpreting objectively what the author wants to tell reader in this work and accordingly we made an effort to analyze the work.

Key Words: Waciny Laredj, Butterfly's Kingdom, Algerian Novel, Arabic Literature

ÖNSÖZ

Cezayir, yaklaşık 130 yıl Fransız sömürgesi altında yaşamış, 1962 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Sömürge döneminde Fransızların uyguladıkları politikalar neticesinde ülkede Fransızca yaygınlaşmış ve Arapça geri planda bırakılmaya çalışılmıştır. Fransızların sergilemiş olduğu bu tutumun etkileri hem sömürge döneminde hem de bağımsızlık sonrasında görülmüş ve birçok Cezayirli yazar Fransızca eserler kaleme almıştır.

Fransızca ve Arapça eserler kaleme almış yazarlardan biri olan Vâsînî el-A'rac (1954), Cezayir'in yakın tarihine tanıklık etmiş bir yazardır. Çocukluk döneminde Bağımsızlık savaşına şahit olmuş, **Kara on yıl** olarak adlandırılan Cezayir iç savaşının ilk dönemlerini yaşamış ve 1994 yılında iç savaş devam ederken ölüm tehditleri almış, ailesiyle birlikte ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.

Vâsînî el-A'rac'ın 2013 yılında yayımlanmış **Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı)** adlı romanı da 2015 **Katara Arapça Roman Ödülü'nü (İng. Katara Prize for Arabic Novel)** kazanmış Cezayir'in yakın tarihinde toplumu yansıtan en iyi romanlardan biridir. Bundan dolayı bu çalışmamızda Vâsînî el-A'rac ve iç savaş sonrası dönemin anlatıldığı ve savaşın, genelde toplumun ve özelde ise bireyin yaşamına olan etkilerini gözler önüne serdiği **Memleketu'l-Ferâşe** adlı romanı incelenecektir.

Bu çalışmamız esnasında her türlü desteği ile bana cesaret veren, değerli vakitlerini ayıran kıymetli danışman hocam Doç. Dr. İbrahim ŞABAN'a, tez çalışması sırasında yardımları ve fikirleriyle yol gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Ömer İSHAKOĞLU'na, tez aşamasına gelmeden önce derslerde bizlere emek veren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mehmet YAVUZ ile Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK'a ve bu zorlu çalışma sürecinde her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen eşim Suğra UZUN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Muhsin Uzun

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	viii
RESİMLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. Cezayir Adının Etimolojisi.....	4
1.2. Fransız Sömürgesi Öncesi Dönem.....	4
1.3. Fransız Sömürgesi Dönemi.....	5
1.4. Bağımsızlık Sonrası Dönem	8

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN CEZAYİR ROMANININ ORTAYA ÇIKIŞI, GELİŞİMİ VE VÂSİNÎ EL-A'RAC

2.1. Modern Cezayir Romanı	10
2.2. Vâsînî el-A'rac	13
2.2.1. Hayatı	13
2.2.2. Eserleri	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEMLEKETU'L-FERÂŞE ROMANININ TAHLİLİ

3.1. ROMANIN ÖZETİ	25
3.2. ROMANDA YER ALAN MATERYAL UNSURLAR	28
3.2.1. Anlatıcı:	28
3.2.2. Bakış Açısı.....	29
3.2.3. Olay Örgüsü:.....	33
3.2.4. Kişiler.....	37
3.2.5. Zaman	41
3.2.6. Mekân	44
3.2.7. Dil ve Üslup	47
3.3. ROMANDA KULLANILAN TEKNİK UNSURLAR	55

3.3.1. Anlatma-Gösterme Tekniği	55
3.3.2. Geriye Dönüş Tekniği	56
3.3.3. Diyalog Tekniği	58
3.3.4. Montaj Tekniği	61
3.3.5. Leitmotiv Tekniği.....	62
3.3.6. Tasvir (Betimleme) Tekniği	63
3.3.7. İç Çözümleme Tekniği	64
3.3.8. İç Monolog Tekniği.....	65
3.4. ROMANDA YER ALAN KELEBEK OLGUSU	65
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	71
EK: RESİMLER.....	79

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıda yer alan transkripsiyon sistemi kullanılmış ve bazı önemli hususlar yine aşağıda ifade edilmiştir.

Uzun ve kısa Sesliler

ا، ی : â	ع : ‘
ي : î	أ : ’
و : û	

Sessizler

ب : b	ذ، ز، ظ : z	ل : l
ت، ط : t	ر : r	م : m
ث، س، ص : s	ش : ş	ن : n
ج : c	غ : ğ	و : v
ح، خ، ه : h	ف : f	لا : lâ
د، ذ : d	ق، ك : k	ي : y

Notlar:

1. Şemsî ve Kamerî harfler okunuş biçimleriyle aynı şekilde yazıya aktarılmıştır. el-Bevvâbetu’z-Zerkâ’, Hârisetu’z-Zilâl vb.
2. Sözcüklerin sonunda gelen Nisbet yâ’sı ‘î’ şeklinde gösterilmiştir. Beşerî vb.
3. Kelime sonlarındaki med(uzatma) harflerinden sonra gelen harf-i tariflerde okunuşlar esas alınmıştır. Marâyâ’d-Darîr vb.
4. Arapça tamlamaların sonundaki i‘rab alameti gösterilmiştir. Masra‘u Ahlâm Meryem el-Vedî‘a vb.
5. Kelime sonlarındaki kapalı ‘ler vakıf halinde ‘a’ veya ‘e’, vasıl halinde ‘t’ olarak gösterilmiştir. El- Mahtûtatü’s-Şarkıyye, Masra‘u Ahlâm Meryem el-Vedî‘a vb.

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Memleketu'l- Ferâşe adlı romanın kapağı

Resim 2: Vâsinî el- A'râc

Resim 3: Zeyneb el- A'vac (Vâsinî el- A'râc'ın eşi)

Resim 4: Memorial du Martyr(şuheda anıtı)

Resim 5: Cezayir Şehri

Resim 6: Vahran Şehrri

Resim 7: Sorbonne University

Resim 8: Katârâ Arapça Roman Ödülü

Resim 9: Abdulhamîd b. Haddûka

Resim 10: Et-Tâhir Vattâr

Resim 11: Boris Vian

Resim 12: Virginia Woolf

Resim 13: Hector Berlioz

Resim 14: Faust

Resim 15: Kelebek ve Ateş

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
b.	: bin, İbn
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım/Baskı
c.	: Cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Fr.	: Fransızca
İng.	: İngilizce
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
Vb.	: Ve benzeri
t.y.	: Yayın Tarihi Yok
y.y.	: Yayın Yeri yok

GİRİŞ

Yüzölçümü bakımından Afrika kıtasının en büyük ülkesi olan Cezayir’de yakın dönemin en önemli edebi türlerinden biri olan roman, diğer pek çok Arap ülkesiyle mukayese edildiğinde, farklılıklar göstermektedir. Cezayir romanının ihtiva ettiği bu farklılıklar; bu edebi türün diğer Arap ülkelerine kıyasla Cezayir’de daha geç dönemlerde ortaya çıkmaya başlaması, içerik bakımından belli bir olguya odaklanması (Özellikle 1970’li yıllardaki romanlar, Cezayir Bağımsızlık Savaşı olgusunu ihtiva etmektedir) ve pek çok Cezayir romanının Fransızca kaleme alınmasıdır.

Roman türünün Cezayir’de kendine has özellikler taşımasının nedenini, Cezayir’in özellikle 19. ve 20. Yüzyıllarda yaşamış olduğu siyasi gelişmelerde aramak gerekir. 1830-1962 yılları arasında Fransız sömürgesi altında yaşamış ve 1954-1962 yılları arasında bağımsızlık mücadelesi vermiş olan Cezayir’de yaşanan bu gelişmelerin, ülkenin edebiyatına da yansması kaçınılmazdır. Edebiyatın, toplumun bir nevi aynası olmasından ötürü, Cezayir toplumu hakkında daha fazla bilgi sahibi olunabilmesinin en doğru yolunun Cezayir edebiyatının incelenmesi olduğunu düşünüyoruz. Çalışmamızın bu alana yönelik olmasının nedeni, Cezayir hakkında daha yoğun ve daha doğru bilgiye ulaşabilmek ve bu bilgileri yine bu alana katkı sağlayacak biçimde sunabilmektir.

Daha çok modern Cezayir romanı üzerine yoğunlaştırdığımız çalışmamızın hazırlık aşamasındayken yaptığımız incelemeler esnasında, Cezayir tarihi ile ilgili ülkemizde yapılan bazı akademik çalışmaların mevcut olduğunu gördük.¹Ancak

¹Ulaşabildiğimiz kadarıyla Cezayir tarihi ile ilgili ülkemizde yapılan akademik çalışmalardan bazıları şunlardır: Canan Halaçoğlu, “1830-1870 Yılları Arasında Cezayir’in İşgali ve Sömürgeleştirilmesi: Hâkimiyet İçin Bir Mücadele”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2013; Elif Kuru, “Cezayir İç Savaşı’ndan Beur Ayaklanması’na Fransız Sömürgecilik Mirası: İçimizdeki Ötekinin Kısa Tarihi”, **İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008; Ebru Boyar, “Cezayir Ulusal Kimliği ve Devlet (1962-1978)”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2000; Ece Özbayoğlu Acarsoy, “İslam, Muhalefet ve Devlet Politikaları: Cezayir ve Fas”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 1998; Özlem Kaygusuz, “Cezayir İslami Uyanışını Anlamak: İç ve Dış Dinamikler Üzerine Bir Çalışma”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 1995; Selda Kayapınar, “Cezayir’in Fransa Tarafından İşgali”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler**

modern Cezayir edebiyatı alanında daha az sayıda akademik çalışma yapıldığını gördük.² Cezayir tarihi ve edebiyatı alanında ülkemizde yapılan çalışmaların, bu alanda araştırma yapmak isteyenlere çok önemli katkıları olduğu kanaatindeyiz. Bu çalışmanın amacı da, modern Cezayir edebiyatını, roman türüne indirgeyerek incelemek ve yeni bir yaklaşım geliştirebilmektir. Bu amaç doğrultusunda, Cezayir ile ilgili farklı bir bakış açısı ortaya koyarak bu alana katkı sağlayabilmeyi temenni ediyoruz.

Çalışmamızı hazırlarken modern Cezayir edebiyatı alanında incelemiş olduğumuz kaynaklardan edindiğimiz bilgileri, Cezayir'in yaşamış olduğu tarihsel olaylarla birlikte harmanlamaya ve bu doğrultuda genelde Cezayir edebiyatına özel de ise Cezayir romanına bütünsel bir bakış açısı oluşturmaya çalıştık. Geniş bir pencereden başlatıp, daha özel bir alana yoğunlaştırmaya çaba gösterdiğimiz çalışmamız, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde genel hatlarıyla Cezayir'in yakın tarihine ışık tutmaya ve modern Cezayir romanına dair bilgi vermeye çalıştık. Bu bağlamda, birinci bölümü kendi içinde; **Cezayir adının etimolojisi, Fransız sömürgesi öncesi dönem,**

Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2017; Hüseyin Avni Gümrükçüoğlu, “Cezayir İç Savaşında Fransa'nın Etkisi (1992-2002)”, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2017; Şinasi Sönmez, “Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu(1954-1962)”, **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi**, Ankara, 2007.

²Ulaşabildiğimiz kadarıyla modern Cezayir edebiyatı ile ilgili ülkemizde yapılan akademik çalışmalar şunlardır: Menekşe Filiz Yıldırım, “Modern Cezayir Edebiyatında Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Gelişimi” **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2018; Ahmet Hamdi Can, “Modern Cezayir Edebiyatı ve Et-Tâhir Vattâr'ın Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, Erzurum, 2013; Turgay Gökgöz, “Bağımsızlık Sonrası Cezayir'de Edebi ve Kültürel Çevre (1962-2018)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018; Houria Yekhlef, “Türk hâkimiyeti devrinde Cezayir'de kültürel ve edebi hayat”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 1991; Mariam Dali, “Ahlâm Mustegânimî'nin Zâkiratu'l-Cesed adlı romanı”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2015.

Fransız sömürgeci dönemi, bağımsızlık sonrası dönem ve modern Cezayir romanının ortaya çıkışı ve değişimi adlı alt başlıklara ayırdık.

İkinci bölümde Vâsînî el-A'rac'ın hayatı ve eserleri ile ilgili bilgiler verdik. Yazarın yaşadığı dönemin toplumsal olgularını ve bu olguların onun edebi yönüne olan etkisini ifade etmeye çalıştık.

Üçüncü bölümde ise çalışmamızın ana eksenini oluşturan **Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı)** adlı romanın tahlilini yaptık. Tahlil sırasında yazarın romanında anlatmak istediklerine, romanda işlenen dönemin niteliklerine, kahramanların kişisel özelliklerine ve romana ait diğer unsurlara bir bütün halinde bakmaya ve bu doğrultuda çıkarımlarda bulunmaya azami ölçüde dikkat ettik.

Memleketu'l-Ferâşe romanının içerisinde özellikle Fransızca olmak üzere yabancı dillere ait sözcük ve cümlelerin kullanıldığını gördük. Bu durum, romanın içeriği bakımından çok yönlü bir eser olduğunun ve içerisinde diğer kültürlerden öğeler de barındırdığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda eserin bu özelliğini de dikkate almaya gayret ettik.

1.BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. Cezayir Adının Etimolojisi

Cezayir adını etimolojik(kökenbilim) açıdan inceleyecek olursak, Arapçası **el-Cezâ'ir**'dir ve **adalar** anlamına gelir. Bu adı, Cezayir kentinin önünde bulunan kayalıklardan meydana gelmiş olan adalardan dolayı almıştır.¹ Cezayir ismi, önceleri ülkenin başkenti için kullanılmış ve 16. yüzyıla kadar tüm bölge bu isimle adlandırılmamıştır.² 16. yüzyıl öncesinde bölge, Araplar arasında **Orta Mağrib** olarak bilinmekteydi.³

1.2. Fransız Sömürgesi Öncesi Dönem

Günümüzde nüfusunun %99'unu Araplar ve Berberilerin oluşturduğu Cezayir, 7.yüzyıla kadar Berberilerin yaşamış olduğu coğrafi bir bölgeydi. İslamiyet'in Arap yarımadasından yayılmaya başladığı 6.yüzyılın son dönemlerinden itibaren Kuzey Afrika ve Mağrib coğrafyası Müslümanların Avrupa'ya ulaşma hedefleri üzerinde bir güzergâh haline gelmiştir. Bundan dolayı bölge, Müslümanlar tarafından fethedilmeye başlanmıştır. Böylece bu bölge yavaş yavaş Arap egemenliği altına girmiş ve bölgedeki Arap nüfus giderek artmıştır.

Coğrafi keşiflerin başlaması ile İspanya ve Portekiz'in deniz aşırı bölgelere ulaşmaya başlamış olması ve Osmanlı Devleti'nin de Akdeniz'de nüfuz sahibi olma isteği, bu ülkelerle Osmanlı'yı karşı karşıya getirmiştir. 16.yüzyılın başında İspanyollar, Kuzey Afrika ve Mağrib'deki Müslüman egemenliğini sona erdirmek için Haçlı Seferleri başlatmıştır.⁴

1505 senesinde Mers el-Kebir'i ve 1509 senesinde ise Oran şehrini işgal eden İspanyollar, Cezayir topraklarında dini baskı uygulamaya başlayınca, Cezayir'in ileri gelen kabile liderleri Osmanlı'dan yardım istemişlerdir. Osmanlı Devleti de **Oruç Reis** ve kardeşi **Barbaros Hayreddin Paşa**'nın liderliğinde donanmayı Cezayir'e

¹Hasan Selim, **Cezayir Bağımsızlık Savaşı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1985, s. 23.

²Abdurrahman b. Muhammed el-Cîlâlî, **Târîhu'l-Cezâiri'l-Âmm**, 2.bs., Mektebetu's- Şeriketi'l-Cezâiriyye, el-Cezâir, 1965, C.I, s. 32.

³Ahmed Tefvik el-Medenî, **Hâzihi Hiye el-Cezâ'ir**, 'Âlemu'l-Ma'rife, y.y., t.y., s. 9.

⁴Cihan Taşgın, **Cezayir Tarihi ve Dış Politika**, İstanbul Fikir Enstitüsü Yayınları, Ocak, 2015, s. 1.

göndermiştir. 1516 senesinde Cezayir'deki İspanyol hâkimiyeti sona ermiştir. Ancak Oran şehri 1792 yılına kadar İspanyolların egemenliği altında kalmıştır.⁷

Cezayir 16.yüzyıldan itibaren 300 yılı aşkın bir süre Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. 19.yüzyıla gelindiğinde ise Kuzey Afrika'nın kaderini etkileyecek gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

Fransa, Afrika'nın kuzeybatı kıyılarını oraya üs kurmak için işgal etmeyi arzuluyordu. Daima Kuzeybatı Afrikalı korsanların Fransız gemilerine saldırıda bulunduklarını iddia ediyordu. Orayı işgal etmek için bir bahane arıyordu. Basit bir olay neticesinde savaş kararı alındı. Hicri 1245 yılında Fransa Kral'ı Cezayir bölgesinin işgal edilmesini emretti. Fransız hükümeti 28 bin savaşçı, yüz gemilik bir filo ve içerisinde 27 bin deniz kuvvetleri askerinin bulunduğu 3 gemiden oluşan bir ordu gönderdi. Cezayir şehri yakınlarında çıkarma yaptılar. Kuvvetli çatışmalardan sonra Cezayir şehrine girdiler.⁸

Fransız kuvvetlerinin Cezayir'de yerleşmeleri ve ülke topraklarının bütününde hâkimiyet sağlamaları kolay olmadı. Hem yerli halk hem de Osmanlı kuvvetleri uzun müddet Fransızlara karşı direndiler.⁹ Hicri 1263 yılında 'Abdulkâdir el- Cezâ'irî teslim oluncaya kadar onun komutasında direniş devam etti. Bu tarihten sonra Fransa bölgeyi hâkimiyeti altına aldı.¹⁰

1.3. Fransız Sömürgesi Dönemi

Cezayir, 1830'dan bağımsızlığını kazandığı 1962'ye kadar sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan Fransız yönetimlerinin hâkimiyeti altında kalmıştır.¹¹ Bu dönemde Fransızlar, hâkimiyetlerini güçlendirmek ve ülkeyi istekleri doğrultusunda kontrol edebilmek için bir takım uygulamalar gerçekleştirdiler. Bu bağlamda, Cezayir'de Arapçanın yerine Fransızca'yı hâkim dil haline getirmek için çabaladılar. Ülkenin en güzel yerlerine Avrupalıları yerleştirerek sömürge yerleşim birimleri meydana

⁷Turgay Gökğöz, **a.g.e.**, s. 23.

⁸Mahmûd Şâkir, **et-Târîhu'l-İslâmî el-'Ahdi'l-'Usmânî**, el-Mektebu'l-İslâmî, 3.bs, Beyrut, 1991, C.8, s. 170.

⁹Davut Dursun, "Cezayir (Sömürge Dönemi)", **DİA**, İstanbul, 1993, C.7, s. 489.

¹⁰Şâkir, **a.g.e.**, s. 170.

¹¹Taşgın, **a.g.e.**, s. 1.

getirmeye çalıştılar. İlk sömürge birimleri Cezayir kentinin yakınlarında kuruldu. Avrupa'dan gelen göçmenlere yerli kabilelerin ellerinden alınan araziler bedava olarak verildiği için günden güne Avrupalıların nüfusu artış gösterdi. Fransızlar, 1830-1870 yılları arasında Cezayir'i **Arap Büroları** adı verilen teşkilatın uyguladığı baskı ve zulüm esasına dayalı bir askeri idare ile yönettiler. 1848 Fransız Anayasasına göre Cezayir sömürgesi üç eyalete ayrıldı ve Paris'ten atanan bir genel vali tarafından idare edildi.¹²

1852 senesinden sonra Cezayir'de yönetim tümüyle orduya bırakılmış, kolonileştirme hız kazanmış ve 1857 senesine gelindiğinde Cezayir topraklarına yerleştirilen Avrupalı göçmen sayısı 189 bine çıkmıştır.¹³

Fransızların Cezayir halkına karşı uyguladığı siyasi, dini, askeri, kültürel ve ekonomik baskılar, halkın direnişine engel olamamıştır. Cezayirli yurtseverler, Müslümanların her türlü medeni haklarını ortadan kaldıran yasaların kaldırılmasını, genel oy hakkının verilmesini ve Fransız parlamentosuna Cezayirli temsilcilerin katılmasını talep ettiler. 1920 senesinde bu amaçlarını gerçekleştirmek için **Yeni Cezayir** adlı bir topluluk kurdular. Cezayir halkı için efsaneleşmiş bir kahraman olan 'Abdulkâdir el- Cezâ'irî'nin torunu **Emir Halid**'in liderliğinde üç yıl devam eden bir mücadeleye başladılar. Ancak **Emir Halid**'in Fransız yöneticiler tarafından sürgüne gönderilmesiyle birlikte bu topluluk kısa zamanda dağıldı.¹⁴

Halk içerisinde ortaya çıkan yeni teşkilatlardan en önemlisi de 'Abdulhamid b.Bâdis tarafından kurulan **Cem'iiyetu'l-'ulemâ'i'l- Muslimîn** 'dir. Bu teşkilatın en önemli amacı seçkin bilim insanlarını bir araya getirip Cezayir'in Arap-İslam kimliğini muhafaza etmektir.¹⁵

1871 senesinde **Muhammed el- Mukrânî** liderliğinde, 1881 senesinde de **Sîdî Şeyh** liderliğinde başlayan ve ülkenin geneline yayılan isyanları Fransa, kanlı bir

¹²Dursun, **a.g.e.**, s. 490.

¹³Şinasi Sönmez, "Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu(1954-1962)", **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi**, Ankara, 2007, s. 23.

¹⁴Selim, **a.g.e.**, s. 50.

¹⁵Mariam Dali, "Ahlâm Mustegânimî'nin Zâkiratu'l-Cesed Adlı Romanı", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2015, s. 2.

biçimde bastırmıştır. Fransa'nın yürürlüğe koyduğu ve 1919 senesine kadar yürürlükte kalan **Yerli Kanunu (Kânûnu'l- Ahâlî – Le Code de l'indigénat)**, Cezayir halkının pek çok haktan mahrum bırakılmasına sebep olmuştur. Bu kanun Cezayir halkını ikinci sınıf vatandaşlara dönüştürürken Avrupa genelinden ve Fransa'dan gelen göçmenlere ayrıcalıklı haklar vermiştir.¹⁶

Fransızlar, 1. Ve 2. Dünya savaşlarında Cezayir'i Ortadoğu'ya ulaşmak ve asker temin etmek bakımından kullanmıştır.¹⁷ 2. Dünya Savaşı'nda önemli rol oynayan Cezayir, İngiliz-Amerikan güçlerinin Kuzey Afrika çıkarmasına sahne oldu. Cezayir şehri de Fransa geçici hükümetinin merkezi haline geldi. 3 Haziran 1943'te kurulmuş olan Fransız Milli Kurtuluş Komitesi'nin de buraya yerleşmesiyle Cezayir kenti 1944 yılı sonuna kadar Fransa'nın başkentliğini yapmıştır.

2. Dünya Savaşı sonrasında Cezayirlilerin mevcut durumlarında ciddi manada her hangi bir iyileştirmenin yapılmaması, Cezayirlilerin kurtuluş mücadelesine adım adım yönelmelerine neden olan etkenlerden biridir. Bir başka etken ise, savaş yıllarında halkta uyanan bağımsızlık eğilimlerinin Fransa tarafından şiddetle bastırılmak istenmesidir. Bu duruma örnek teşkil eden olay ise, Nazi Almanya'sının yenilmesini ve savaşın sona ermesini Cezayir'de sömürgeciliğin de biteceği yolunda bir aşama olarak gören milliyetçilerin 5 Ağustos 1945'teki törenler sırasında Cezayir bayrağı taşımaları üzerine Fransızların silahlı müdahalede bulunmasıdır. Olaylar sırasında binlerce kişi (Fransızlar' a göre 15.000, Arap kaynaklarına göre 45.000) hayatını kaybetmiştir. Yaşanan bu olay, Cezayirlilerin sömürgecilere olan güvenini tamamen bitirdi ve ilişkilerin ciddi anlamda gerginleşmesine neden oldu.¹⁸

Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi 1950 yılı sonrasında küçük çaplı halk hareketleri ile başlamıştır. Daha sonrasında ise Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin daha çok ön plana çıkmasıyla birlikte bağımsızlık savaşı da başlamış oldu.¹⁹ 1 Kasım 1954 senesinde, Kabiliye ve Avras'da silahlı kurtuluş mücadelesi başladı ve kısa süre

¹⁶Menekşe Filiz Yıldırım, "Modern Cezayir Edebiyatında Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Gelişimi", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2018, s. 13.

¹⁷Taşgın, **a.g.e.**, s. 1.

¹⁸Dursun, **a.g.e.**, s. 491.

¹⁹Taşgın, **a.g.e.**, s. 2.

içerisinde tüm ülkeye yayıldı.²⁰ Sömürgecilere karşı kurtuluş mücadelesi veren tüm birlikler **Ceyşu Tahrîri'l- Vatanî(L'Armée de Libération Nationale: ALN)** adını almıştır. Fransa, bağımsızlık mücadelesi için silaha sarılmış olan Cezayirlilerin ayaklanmasını bastırmak için görülmemiş askeri tedbirler almıştır. Bu tedbirler kapsamında bölgeye çok sayıda asker yığmış, Fransız donanması, hava ve kara kuvvetleri seferber edilmiştir. Fransız kuvvetleri şehir merkezlerinde kısmen de olsa hâkimiyet sağladılar. Ancak taşrada hâkimiyeti sağlayamadılar.²¹

1958 yılında **Charles de Gaulle** Fransa'da iktidara geldi. **Charles de Gaulle**, Cezayir konusunda siyasi bir çözüm yoluna gitmeyi tercih etti. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu toplantısında alınan kararla, Cezayir halkının kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir.²² Bu süreçte Cezayir Devrim liderleriyle yapılan görüşmeler aralıklı olarak 1962 senesine kadar devam etmiştir. 1 Temmuz 1962 tarihinde gerçekleştirilen referandum(halk oylaması) sonucunda Cezayir bağımsızlığını ilan etmiştir.²³

Neredeyse sekiz sene süren Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nda bir milyondan fazla Cezayirlinin hayatını kaybettiği söylenmektedir. 1962'de resmen bağımsızlığın ilan edilmesinin ardından 12 Eylül 1962 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla BM üyeliğinin onanması kararı alınmıştır.²⁴

1.4. Bağımsızlık Sonrası Dönem

Bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra iktidarı devralan Cezayir Cumhuriyeti geçici hükümeti içerisinde kısa bir süre içinde bölünmeler başladı. **Yusuf b. Hadde** ile **Ahmed b. Bellâ** taraftarları arasında çatışmalar yaşanmaya başladı. 20 Eylül'de toplanan kurucu meclis tarafından Cezayir'in ilk hükümet başkanlığına **Ahmed b. Bellâ** getirildi.²⁵ Bağımsızlık sonrası dönemde sırasıyla ilk üç Cumhurbaşkanı ve görev süreleri;

²⁰Dali, **a.g.e.**, s. 3.

²¹Dursun, **a.g.e.**, s. 491.

²²Taşgın, **a.g.e.**, s. 2.

²³Yıldırım, **a.g.e.**, s. 34.

²⁴Taşgın, **a.g.e.**, s. 2.

²⁵Dursun, **a.g.e.**, s. 492.

Ahmed b. Bellâ (1962-1965)

Huvârî Bûmedyen (1965-1978)

Şadlî b. Cedîd (1979-1992).²⁶

Zamanla İslam teşkilatı ve milli hareket(iktidar) arasındaki anlaşmazlıklar artmıştır. Bu anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak için iki teşkilat 1990'da seçim yoluna gitmiştir. Seçim sonucunda oyların çoğunluğunu İslam teşkilatı almış ve bu duruma itiraz eden iktidar, ikinci bir seçime gitme kararı almıştır. Ancak ikinci seçimde de sonuç değişmeyince, bu kez İslam teşkilatı liderleri tutuklanmıştır.²⁷ 1992 senesinde ordu, seçimlerin hileli olduğu gerekçesiyle seçimlerin geçersiz olduğunu ve Cezayir'in yönetimine el koyduğunu duyurmuştur.²⁸ Yaşanan bu olaylar neticesinde Cezayir'de siyasi karışıklık giderek artmış ve 1992'den 2002'ye kadar devam eden ve **Kara on yıl** olarak adlandırılan bir iç savaş başlamıştır.²⁹

²⁶Yıldırım, **a.g.e.**, s. 34-36.

²⁷Dali, **a.g.e.**, s. 5.

²⁸Yıldırım, **a.g.e.**, s. 37.

²⁹Dali, **a.g.e.**, s. 5.

2.BÖLÜM: MODERN CEZAYİR ROMANININ ORTAYA ÇIKIŞI, GELİŞİMİ VE VÂSÎNÎ EL-A‘RAC

2.1. Modern Cezayir Romanı

Modern Arap Edebiyatında roman geleneğinin başlangıcı, geniş çaplı bir canlanma ve kültürel değişimin yaşandığı bir döneme denk gelmektedir. Arapçada النهضة (en-Nahda) (uyanış/ Rönesans) olarak adlandırılan bu dönem, iki önemli unsurun bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu iki unsur, geçmişte var olan Arap Edebiyatı hazinesinin yeniden keşfedilerek neo-klasik akımın ortaya çıkması ve Avrupa’da kaleme alınmış romanların Arapçaya tercüme edilmesidir. Böylece “geleneksel” ve “modern” yaklaşım bir sentez oluşturarak Arap romanının içerisinde yerini almıştır.¹ Cezayir romanının ortaya çıkışı ve gelişimi ise, daha farklı bir yol izlemiştir. Bunun en önemli nedeni, Fransa’nın Cezayir’i işgalidir.

Fransa 1830 yılında işgal ettiği Cezayir’de halkı Fransız dili ve kültürüyle yeniden yoğurma yönünde büyük gayretler göstermiştir. Fransa’nın uyguladığı bu politikanın etkisinden kendini korumak ve içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için büyük çaba sarf eden Cezayir, diğer Arap Edebiyatlarının eğilim ve kapsamlarından uzak kalmıştır.² Fransızca olarak yazılmış edebi ürünlerin Cezayir’de ortaya çıkışı ise, Cezayir’in sömürgeleştirilmesine yol açan etmenlerin bir sonucudur.³ Koloniye karşı zorlu bir mücadele veren Cezayir, içinde bulunduğu koşullar nedeniyle, yukarıda bahsetmiş olduğumuz النهضة (en-Nahda) hareketine, diğer Arap ülkeleriyle aynı dönemde katılım gösterememiştir. Cezayir’in edebi uyanışı النهضة (en-Nahda) ise, kendiliğinden değil, Cezayir fikrinin doğuşu ve gelişimi hususunda önemli bir biçimde ortaya çıkan birçok unsurun neticesi olarak

¹Roger Allen, “The Beginnings of the Arabic Novel”, **Modern Arabic Literature**, Editör: M. M. Bedevî, Cambridge University Press, New York, 1992, s. 180.

²Ahmet Hamdi Can, “Frankofoninin Modern Cezayir Edebiyatındaki Rolü”, **Şarkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi**, Sayı: 22, İstanbul, 2013, s. 79.

³Rukiyye Mustafâvî, İşârik Kelleteyn, “et-Tecdîd Fî’l-Edebi’l-Cezâ’irî’l-Mektûb bi’l-Luğati’l-Faransiyye Mâ Ba‘de’l-İstiklâl”, **el-Cîlâlî Bûn‘âme- Bihâmîs Milyâne Üniversitesi Edebiyat ve Dil Fakültesi Yüksek Lisans Tezi**, y.y., 2016/2017, s. 11.

oluşturmuştur. Öyle ki, Cezayir edebi uyanışı, askeri direnişi siyasi ve kültürel bir direnişe çevirmiştir.⁴

Fransızlar Cezayir'deki varlıklarını sürekli kılmak için kademeli eğitim politikası uygulamışlardır. Öncelikle Fransızca'yı zorunlu hale getirip Arap dilini yok ederek Cezayir halkının Fransız kültürüyle bütünleşmelerinin ve ardından da halkın milli kimliklerini yok etmeyi amaçlamıştır. Fransa, bu hedefini gerçekleştirmek için 1883 yılında Fransız okullarını yaygın hale getirmeye başlamıştır.⁵

Cezayir romanını dönemsel açıdan iki bölümde incelememiz mümkündür:

- **Sömürge Döneminde Cezayir Romanı**

Bu dönemdeki romanı genel itibarıyla inceleyecek olursak, yazıdaki basit üslubu, yapı ve edebi sanatlar açısından yoksunluğu ve romanlarda kullanılan dilin zayıf olmasıyla kendini göstermektedir diyebiliriz. Elbette bu durumun Cezayir'in yaşamış olduğu zorlukların, Cezayir insanına ve onun edebi kabiliyetine bir biçimde etki etmesinden kaynaklandığını söylemek gerekir.⁶

Bin Şerîf'in 1920'de yayınlanan **Ahmed b. Mustafa, Goumier** adlı eseri, Cezayir Edebiyatında Fransızca olarak yayınlanan ilk roman olarak kabul edilmektedir. Daha sonra **Abdulkadir Hac Hamuv** tarafından kaleme alınan **Zehrâ la Femme Du Mineur** adlı roman 1925'de yayınlanmıştır.⁷

1947 yılında Cezayirli yazar **Ahmed Rızâ Hûhû, Ghâdat Umm El-Qurâ (The Maid of The City)** adlı eserini yayımlamıştır. Eserde işlenen konular; aşk,

⁴ Bûkurtâbe Cemîle, "En-Nidâlu's-Sekâfî'l-Cezâ'irî Hilâle'l-Fetretî'l-Mumtedde", **el-Cîlâlî Bûn'âme-Bihâmîs Milyâne Üniversitesi Toplumsal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Yüksek Lisans Tezi**, y.y., 2017/2018, s. 9.

⁵Dali, **a.g.e.**, s. 5-6.

⁶Samîha Khelifa, "Cezayir'in İşgal Döneminde Edebiyat, Estetik ve Tarih", **III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi-Bildiriler Kitabı IV**, İlmi Etüdler Derneği-Sakarya Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 104.

⁷Can, **a.g.e.**, s. 84.

evlilik ve özellikle kuzeni Cemîl'e gerçekten âşık iken zengin bir adamla evlenmeye zorlanmış genç bir kız olan Zekiye'nin ölümü.⁸

Ülkesinden sürülmüş olan **Muhammed Dîb**, üçlemesi olan **La Grande Maison** (Büyük Ev, 1952), **L'incendie** (Yangın, 1954) ve **Le Métier à Tisser** (Dokuma İşi, 1957) adlı romanlarında ve roman, kısa hikâye ve şiir türündeki diğer çalışmalarında konu olarak Cezayir halkını, yaşamın zorluğunu, ümitsizlikleri, kurulan hayalleri işlemiştir. Cezayir Bağımsızlık Savaşı sırasında Fransız gizli örgütü tarafından öldürülen Frankofon edebiyatçılardan⁹ **Mevlûd Fir'avn** (1913-1962), **Jours De Kabylie** (Kabilelerin Günleri, 1954) adlı eserinde yöresinin gelenek ve göreneklerini işlemiştir. Yazarın diğer roman ve makaleleri de bir nevi sömürgecilerin işgali altında bulunan Cezayir'e kimliğinin geri kazandırılmasına yönelik çabalarıdır.¹⁰

- **Bağımsızlık Sonrası Cezayir Romanı**

Bağımsızlık mücadelesinin, roman geleneğinin ortaya çıkmasında bizzat en önemli teşvik edici unsur olduğu Cezayir'de, bu dönemin romanlarının işgalci güç karşıtlığına ve o dönemde yaşanan gelişmelere odaklanmış olması şaşırtıcı değildir. Devrimin ve geride bıraktığı etkilerin modern Arap Edebiyatı'ndaki en canlı anlatımlarından birinin Cezayirli yazar **et-Tâhir Vattâr** tarafından kaleme alınmış olması da rastlantı değildir. Nitekim Cezayir 1954-1962 yılları arasında belki de en uzun ve en şiddetli bağımsızlık savaşını yaşamıştır.¹¹

1970'li yıllar Cezayir romanının, sanat ve belagat bakımından gerçek bir sıçrama yaşadığı dönemdir. Peş peşe Cezayir veya Bağımsızlık Savaşı konularında kaleme alınan romanlar ortaya çıkmıştır. Bu romanlara **Ar'âr Muhammed**'in **Mâ Lâ Tezeruhu'r-riyâh** (Rüzgârların Savurdukları), **Abdulhamîd b. Haddûka**'nın

⁸Roger Allen, "The Mature Arabic Novel Outside Egypt", **Modern Arabic Literature**, Editör: M. M. Bedevî, Cambridge University Press, New York, 1992, s. 195.

⁹Cezayir'de Fransızca olarak eser yazan edebiyatçılar için kullanılan terim.

¹⁰Can, **a.g.e.**, s. 87-88.

¹¹Allen, **a.g.e.**, s. 206-207.

Rîhu'l-Cenûb (Güney Rüzgârı) ve **et-Tâhir Vattâr**'ın **el-Lâz (Joker)** adlı eserlerini örnek olarak verebiliriz.¹²

Abdulhamîd b. Haddûka (1925-1996), Cezayir'de Arap romanının kurucularından biridir. Cezayir Kurtuluş Savaşı ve bu savaş sırasında Cezayir halkının bağımsızlık için verdiği kahramanca mücadeleyi eserlerinde işlemiş olan **Abdulhamîd b. Haddûka**'nın birinci romanı **Rîhu'l-Cenûb (Güney Rüzgârı,1971)**, Arapça yazılan ilk Cezayir romanıdır. Yazar, bir diğer romanı olan **el-Câziye ve'd-Derâviş (1983)** adlı eserinde de Cezayir Kurtuluş Savaşı'nı işlemiştir.¹³

Arapça olarak kaleme alınan Cezayir romanının bir diğer kurucusu ise **et-Tâhir Vattâr (1936-2010)**'dır. Halkının ve toplumunun gelişmesi ve yeni Cezayir toplumunun oluşması için Tarım ve Sanayi Devrimini desteklemiştir. Bundan dolayı kendisi "Cezayir Tarım Yazarı" olarak isimlendirilmiştir.¹⁴ **et-Tâhir Vattâr, el-Lâz (1974)** (el-Lâz, romanın kahramanının adı) adlı eserinde Arap dünyasında devrim sonrası ortaya çıkan tipik bir sorunu işlemiştir. El-Lâz, dağlarda gerilla hücresi lideri bir komünist olan Zeydân'ın gayrimeşru oğludur. İlk başlarda babasının kim olduğunu bilmeyen el-Lâz, bir Fransız kampında gerillalar için ajanlık yapmaktadır.¹⁵

2.2. Vâsînî el-A'rac

2.2.1. Hayatı

Vâsînî el-A'rac, 1954 yılında Tilimsan'a bağlı Seyyidî Bûcnân köyünde doğmuştur.¹⁶ Cezayir Üniversitesi Arap Edebiyatı alanında lisans eğitimini tamamlamıştır.¹⁷ Suriye'nin başkenti Şam'da Cezayir romanı üzerine hazırladığı tez

¹²Khelifa, **a.g.e.**, s. 105.

¹³Dali, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁴Dali, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁵Allen, **a.g.e.**, s. 207.

¹⁶Turgay Gökgöz, **a.g.e.**, s. 315.

¹⁷Aida A. Bamia, "A'raj, Wasini al-", **Biographical Encyclopedia Of The Modern Middle East & North Africa**, Editor: Michael R. Fischbach, c.I, Thomson-Gale, New York, 2008, s. 112.

ile doktora derecesini almıştır.¹⁸ Şam'da aynı zamanda tanınmış bir şair olan eşi Zeyneb el-A'vac ile tanışmıştır.¹⁹ Cezayir Üniversitesi'nde Arap Edebiyatı dersleri vermiştir. Vâsînî el-A'rac'ın romanları, uzun süre devam etmiş olan bağımsızlık savaşının Cezayir toplumu üzerindeki yankılarını ve bağımsızlık sonrası dönemin hayal kırıklıklarını konu almaktadır. Ayrıca Cezayir ulusal kimliğini de vurgulamaktadır. Onun erken dönem roman tarzı klasik Arap Edebiyatının etkisini yansıtmaktadır. Ancak 1980'lerin sonundan itibaren, günlük konuşmada kullanılan sözcüklerin ve Fransızca kelimelerin Arapça ile sentezlenmiş biçimi olan Cezayirlilerin günlük konuşma modellerine yakın bir dil kullanmıştır.²⁰

El-A'rac, 1994 yılına kadar Cezayir Üniversitesi'nde ders vermeye devam etmiştir. 1994 yılında Cezayir'de yaşanan şiddetli iç savaş esnasında ölüm tehditleri almış ve ailesiyle birlikte ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Kısa bir süre Tunus'ta kalmış ve orada iş bulma çabaları boşa çıktıktan sonra Fransa'ya gitmiştir. Orada Université Paris III-New Sorbonne'da modern Arap Edebiyatı dersleri vermiştir. 1990'lı yıllarda birkaç yıl boyunca Cezayir televizyonunda **Bir Yazar ve Bir Kitap** adlı bir program hazırlamıştır.²¹ Ayrıca aynı dönemde **El-Vatan** gazetesinin edebiyat bölümünde yazılar kaleme almıştır.²² Bu faaliyetler el-A'rac'ın yaratıcı yazılarına engel olmamış, roman ve kısa hikâyeler yayımlamaya devam etmiştir. Yazar, 2001 yılında Cezayir'in en büyük roman ödülünü almıştır.²³

Şair Zeyneb el-A'vac ile evli olan el-A'rac'ın iki de çocuğu vardır. Günümüzde Cezayir Üniversitesi'nde ve Paris-Sorbonne Üniversitesi'nde kürsü başkanlığı yapmaktadır. Pek çok tanınmış roman kaleme almış olduğundan Arap coğrafyasında en önemli roman yazarlarından biri olarak kabul edilir.²⁴

¹⁸Wail S. Hassan, "al-A'raj, Wasini ", **Encyclopedia Of African Literature**, Editor: Simon Gikandi, Routledge, London, 2003, s. 38.

¹⁹Bamia, **a.g.e.**, s. 112.

²⁰Hassan, **a.g.e.**, s. 38.

²¹Bamia, **a.g.e.**, s. 112.

²²Gökgöz, **a.g.e.**, s. 315.

²³Bamia, **a.g.e.**, s. 112-113.

²⁴(Çevrimiçi)<https://www.arageek.com/bio/waciny-laredj> 14.06.2019.

2.2.2. Eserleri

Vâsînî el-A‘rac’ın eserlerinin bir kısmını üç döneme göre kategorize edebilmek mümkündür:

Birinci Dönem, İlk romanları; El-A‘rac’ın ilk romanları, kırsal toplumlardaki sert doğal şartlara karşı verilen hayatta kalma mücadelesi konusunu işlemektedir. Genel olarak yoksulluk ile ilgili olmaları ve Cezayir’deki siyasi oluşumun başarısızlıklarına gönderme yapmalarına rağmen, bu dönem romanları, yazarın bağımsızlık savaşı yılları sırasındaki çocukluğuna ve ulusal mücadele esnasında babasının ölümüne kadar uzanan duygularının bir nevi temizlenme sürecini ortaya çıkarmaktadır.²⁵ Bu dönemin eserleri:

البوابة الزرقاء el-Bevvâbetu’z-Zerkâ’ (Mavi Kapı, 1980)

ما تبقى من سيرة لخضر حمروش Mâ Tebekkâ min Sîreti Lahdar Hamrûş (Lahdar Hamrûş’un Hayatından Kalanlar, 1982)

نوار اللوز Nuvvâru’l-levz (Badem Çiçeği, 1983)

مصرع أحلام مريم الوديعه Masra‘u Ahlâm Meryem el-Vedî‘a (Nazik Meryem’in Düşlerinin Ölümü, 1984)

İkinci Dönem: Bu dönem, Arap Edebiyatı mirasının (Hem Halk Edebiyatı hem de Klasik Edebiyat) kullanımı ile şekillenmektedir. Burada el-A‘rac, büyük ölçüde **Binbir Gece Masalları** (Elf Leyle ve Leyle /İng. **Arabian Nights**) gibi Arapça metinlerden türemiş olan sembolizme dayanmaktadır. El-A‘rac’ın **ضمير الغائب** **Damîru’l-Ğâib** (**Kayıp Zamir**, 1990) adlı romanı, yazarın tekniğinde bir dönüm noktasını göstermektedir. Çünkü el-A‘rac, büyük ölçüde Cezayir tarihine yönelmektedir.

Onun sonraki iki kitabı olan **فاجعة الليلة السابعة بعد الألف**, **Raml el-Mâye** (**Binden Sonraki Yedinci Gece** **Faciası**, **Raml al-Maye**, 1993) ve **المخطوطة الشرقية** **El- Mahtûtatu’s-Şarkıyye** (

²⁵Bamia, a.g.e., s. 113.

Doğu'nun El Yazması, 2002) adlı eserleri el-A'rac'ın eski ve yeni arasındaki etkileşimi kullandığını açıkça gözler önüne sermektedir. Kendinden önceki pek çok büyük Arap yazar gibi, el-A'rac da yok olmuş Arap öyküleme geleneği için **Binbir Gece Masalları** içerisinde bir kaynak bulmuş ve onu kendi yazdıkları içinde canlandırmaya çalışmıştır.²⁶

Üçüncü Dönem: Ulusal Trajedi; 1990'lar döneminde Cezayir'in ulusal trajedi cehennemine dalış ve bu dalışın ülkenin kaderinin yanı sıra bireyin ve halkın yaşamına olan etkisi, el-A'rac'ın eserlerinin üçüncü dönemini belirlemektedir. Bu dönemin ilk romanı olan **سيدة المقام Seyyidetu'l-Makâm (Makamın Hanımı, 1995)**, siyasi duruma eleştirel bir bakış sunuyor. Ayrıca ülkenin yazarlarına ve entelektüellerine yönelik gerçekleştirilen suikastlara, rejimin başarısız tarım politikasına ve İslami grupların faaliyetlerine gönderme yapmaktadır.

İlk olarak 1996 yılında Fransızca olarak yayımlanan ve 1999 yılında ise Arapça baskısı çıkan **حارسة الظلال Hârisetu'z-Zilâl (Gölgelerin Bekçisi)** adlı eser, ülkeyi parçalayan katliam sırasındaki dehşeti ifade etmektedir. Trajik şartlara rağmen roman, daha iyi bir gelecek için az da olsa bir umut ışığı vermektedir. Aynı zamanda trajedi devam ederken ve ülke uçuşuma doğru sürüklenirken yazar, **ذاكرة الماء Zâkiretu'l-mâ' (Suyun Hatırası, 1997)** adlı eserde tarif edilen acı dolu bir sürgüne katlanmaktadır.²⁷

Yazarın 1998 senesinde **مرايا الضير Marâyâ'd-Darîr (Kör Adamın Aynaları)**, 2001 senesinde ise **شرفات بحر الشمال Şurefâtu Bahri's-Şimâl (Kuzey Denizi'nden Balkonlar)** adlı eserleri yayımlanmıştır.²⁸

- Aşağıda Vâsînî el-A'rac'ın pek çok eseri yer almaktadır:²⁹

جسد الحرائق- نثار الأجساد Cesedu'l-Herâ'ik-Nusâru'l-ecsâdi'l-mahruka (Yangınların Bedeni – Yanmış Bedenlerin Parçaları):

²⁶A.e., s. 113-114.

²⁷A.e., s. 114.

²⁸Gökgöz, a.g.e., s. 317.

²⁹Yazarın bazı eserleri hakkında yeterli bilgiye ulaşılamadığından tüm eserlerine yer verilmemiştir.

Bu uzun metinle, Vâsînî uzun süredir çalışmış olduğu kısa öykü alanından çıkıp onu ve onun neslinin çoğunu bekleyen roman dünyasına girmiş oldu.

ألم الكتابة عن أحزان المنفى Elemu'l-Kitâbe 'an Ehzâni'l-Menfâ (Sürgünün Kederli Hakkında Yazmanın Acısı):

Bu kitap; eziyet çekmiş, eli kolu bağlı ve susturulmuş olan ama buna rağmen zincirlerinden kurtulmayı başarmış olan yazarın hislerini anlatmaktadır.³⁰

وقع الأحذية الخشنة Vak'u'l-Ehziyeti'l-Haşine (Sert Ayakkabıların Devrilişi):

Bu, Vâsînî'nin hacim olarak en küçük romanı olmakla birlikte üzerinde en çok tartışılan eseridir. Bu roman yayımlandığında yazar Şam'da yüksek lisans öğrencisi bir gençti.³¹

Vakâ'i'u Min Evcâ'i Racul Ġâmir Savbe'l-Bahr (Denize Doğru Maceraya Atılan Bir Adamın Hastalık Olayları):

Yazarın yeni bir duyarlılık ve özellikle Carlos Fuentes, Julio Cortázar ve Gabriel García Márquez'in eserleriyle bağlantılı olan büyüleyici gerçekçilik doktrinini keşfetmiş olduğu romanıdır.³²

أحلام مريم الوديعه - حكاية مصرع الساموراي الأخير Ahlâmu Meryemi'l-Vedi'a- Hikâyetu Masra'i's-Sâmûrâyi'l-Ahîr (Nazik Meryem'in Rüyaları- Son Samuray'ın Ölüm Hikayesi):

Mağribli yeni yazarların eserlerinden biri olarak kabul edilen bu romanında el-A'rac, başlıca yazarların etkisinden kurtulmaya, onlara konu bakımından üstünlük sağlamaya ve onların geleneklerine karşı çıkmaya çalışmaktadır.³³

³⁰(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6805493/> 20.08.2019.

³¹(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/9668852> 20.08.2019.

³²(Çevrimiçi)<https://www.eltob.net/book/%D8%AA%D8%AD%D9%85%D9%8A%D9%84-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%82%D8%A7%D8%A6%D8%B9-> 20.08.2019.

³³(Çevrimiçi)<https://cahiers.crasc.dz/index.php/ar/18-les-cahiers/laredj-waciny-et-la-passion-de-l-ecriture/272-المونولوجية-ومأساوية-الذات-في-رواية-مصرع-أحلام-مريم-الوديعه-272> 20.08.2019.

أسماء البر المتوحش Esmâku'l-Berri'l-Mutevahhiş (Karada Yaşayan Vahşi Balıklar):

Yaşama arzusu, vatana duyulan hasret ve kaybolmuş düşler arasında el-A'rac, bu hikâye koleksiyonunu tüm şehitlere, zulme uğramışlara ve vatanından ayrı kalanlara armağan etmek için yazmıştır.

محنة الجنون العاري Zâkiretu'l-Mâ' (Suyun Hatırası):

Bu eser, bizzat yazım koşullarını yitirmeden bazı imkânsızlıklarına cevap verme amacı taşımaktadır. 1993 kışında başlayıp korku ve facianın hâkim olduğu iki yıl boyunca devam eden Cezayir şehrindeki ve diğer şehirlerdeki umutsuzluk ve karanlığı kaleme almıştır.³⁴

حارسة الظلال Hârisetu'z-Zilâl (Gölgelelerin Bekçisi):

Bu roman, 1997 senesinde Fransa'da yayımlanmış olan en iyi beş romandan biri olarak seçilmiştir. Siyasi ve toplumsal özelliklere sahip bir romandır. Cezayir'deki durumu eleştirmektedir.³⁵

شرفات بحر الشمال Şurefâtu Bahri'ş-Şimâl (Kuzey Denizi'nden Balkonlar):

El-A'rac'ın bu eseri; ağıt, eleştiri ve içten gelen hiddetle dolu bir nağmeyi gün yüzüne çıkarmaktadır. İlk sayfadan itibaren sonuna kadar romanın dili, sürekli akıyor, tutuşuyor ve duygusal coşkuyu yansıtıyor.³⁶

المخطوطة الشرقية El-Mahtûtatu'ş-Şarkiyye (Doğu'nun el yazması):

El-A'rac'ın en önemli çalışmalarından biri olarak kabul edilen bu eser, üzerinde yaşayanların ortak düşüncelerindeki dünyanın basit durumunu tartışmaya açar ve yaşam biçimi olarak hayatın nasıl basit olduğunu ortaya koyar.³⁷

³⁴(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6805493/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B9%D8%B1%D8%AC/books> 20.08.2019.

³⁵(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/6304361> 20.08.2019.

³⁶(Çevrimiçi)<http://www.alhayat.com/article/1128928/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A> 20.08.2019.

³⁷(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/11281887> 20.08.2019.

طوق الياسمين Tavku'l-Yâsemîn (Yasemin Kolye):

Vâsînî, rüya âleminde türemiş mistik diliyle gizli kalmış, unutulmuş bir dünyanın tozunu alarak onu ortaya çıkarıyor.³⁸

كتاب الأمير: مسالك أبواب الحديد Kitâbu'l-Emîr: Mesâlik Ebvâbi'l-Hadîd (Emir'in Kitabı: Demir Kapıların Rayları):

Emir Abdulkâdir ile ilgili ilk roman. Bu eserin bir tarih kitabı olduğu söylenemez, çünkü hadise veya olayları incelememektedir.³⁹

سيدة المقام Seyyidetu'l-Makâm (Makâmın Hanımı):

Huzur ve sükûnet içinde tam bir çöküşe doğru yol alan ve hayata, hasretlere, mutluluğa ve tüm güzel şeylere karşı çıkan bir toplumdaki milli balerin sanatçısı olan Meryem'in hikâyesi.⁴⁰

نوار اللوز Nuvvâru'l-Levz (Badem Çiçeği):

Yazarın bu romanında giriş bölümü olarak Fatiha Suresi yer alır. Eser dört bölümden meydana gelmektedir.⁴¹

ضمير الغائب: الشاهد الأخير على اغتيال مدن البحر Damîru'l-Ġâ'ib: Eş-Şâhidu'l-Ahîr 'Alâ İğtiyâli Muduni'l-Bahr (Üçüncü Şahıs Zamiri: Sahil Şehirlerindeki Cinayetin Son Şahidi):

Hayal gücü ve garipliğin delilleri karakterize edilmeyi hak eden sanatsal ve anlamsal derinlik içeren bir romandır.⁴²

³⁸(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/6489288> 20.08.2019.

³⁹(Çevrimiçi)<https://www.noor-book.com/%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D9%8A%D8%B1-%D9%85%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%83-%D8%A3%D8%A8%D9%88%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%AF%D9%8A%D8%AF-pdf> 20.08.2019.

⁴⁰(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/book/15446460/%D8%B3%D9%8A%D8%AF%D8%A9-> 24.08.2019.

⁴¹(Çevrimiçi)<https://cahiers.crasc.dz/index.php/ar/index-des-num%C3%A9ros/276-> 24.08.2019.

⁴²(Çevrimiçi)<https://www.kutubpdfbook.com/book/%D8%AA%D8%AD%D9%85%D9%8A%D9%84-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%B6%D9%85%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A7%D8%A6%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%A7%D9%87%D8%AF->

سوناتا لأشباح Sûnâtâ Lieşbâhi'l-Kuds (Kudüs Hayaletleri Sonatı):

Bu roman, sekiz yaşındayken Filistin'den ayrılan sanatçı Mî'nin hikâyesini anlatmaktadır.⁴³

أنثى السراب Unsâ's-Serâb (Hayalin Kadını):

El-A'rac'ın bu eseri, çeyrek yüzyıl süren bir aşkın hikâyesini anlatmaktadır. Yazarın romanda işlediği bu aşk öylesine büyük ki, şartlar ölüme doğru sürüklese de yine de bu aşk çılgınca yaşanmaktadır.⁴⁴

مالتا... امرأة أكثر طراوة من الماء Mâltâ... İmra'atu Ekseri Terâtin mine'l-Mâ' (Malta...Sudan Daha Yumuşak Bir Kadın):

Yazar bu eserinde, şehirleri kültürel göstergelere dönüştürüyor ve erkek mantığının baskınlığını doğrulamak için şehirle kadın arasında bağ kuruyor.⁴⁵

البيت الأندلسي El-Beytu'l-Endelusî (Endülüs Evi):

Roman, âşıkların ve katillerin, meleklerin ve şeytanların, soyluların ve sefillerin, şehitlerin ve hainlerin bir zamanlar içinde yaşamış olduğu eski bir Endülüs evinin hikâyesini anlatmaktadır.⁴⁶

مضيق المعطوبين Medîku'l-Ma'tûbîn (Mahvolmuşlar Kanyonu):

El-A'rac'ın bu kitabı, Cezayir'in bugün bile muallakta kalmış varoluşsal sorular ile karşı karşıya kaldığı bir resimdir.⁴⁷

<https://www.paldf.net/forum/showthread.php?t=757099> 24.08.2019.

⁴³(Çevrimiçi) <https://www.paldf.net/forum/showthread.php?t=757099> 24.08.2019.

⁴⁴(Çevrimiçi) <https://alarab.co.uk/%D8%A3%D9%86%D8%AB%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%A3%D9%8A%D8%AF%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%A1> 24.08.2019.

⁴⁵(Çevrimiçi) <http://www.alhayat.com/article/1449041> 24.08.2019.

⁴⁶(Çevrimiçi) <https://www.kutub-pdf.net/book/%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%8A%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%86%D8%AF%D9%84%D8%B3%D9%8A.html> 24.08.2019.

⁴⁷(Çevrimiçi) <https://www.goodreads.com/book/show/17192344> 24.08.2019.

مرايا الضير Marâyâ'd-Darîr (Körün Aynaları):

Yazar bu romanında, savaşlar, zulüm ve yolsuzluk sonucu insanlığın uğradığı hasarların kapsamını anlatıyor.⁴⁸

أصابع لوليتا Esâbi'û Lûlîtâ (Lolita Parmakları):

El-A'rac'ın bu romanı, Rus Vladimir Nabokov'un yazmış olduğu **Lolita** adlı eseri çağrıştırmaktadır. Ancak Vâsinî, romanını Nabokov'un eserinden farklı kaleme almıştır.⁴⁹

رماد مريم Ramâdu Meryem (Meryem'in Külleri):

El- A'rac'ın bu eseri, on dokuz bölüm ve iki önsöz kısmından meydana gelmektedir.⁵⁰

الذنب الذي نبت في البراري Ez-Zi'bu'l-Lezî Nebete Fî'L-Berârî (Çayırdaki Yetişen Kurt):

Eserde, Arap kökenli genç bir müzisyen olan Jazz, sonunda bir araya gelmeden önce parça parça topladığı senfoni öğeleri aracılığıyla gömülü haldeki bir kimliği aramaktadır.⁵¹

مملكة الفراشة Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı):

El-A'rac'a Arapça Roman İçin Kâtârâ Ödülü'nü kazandıran bu roman, toplumlar arasında savaşların ortaya çıkardığı sorunları anlatmaktadır.⁵²

سيرة المنتهى Sîretu'l-Muntehâ (Sonun Biyografisi):

⁴⁸(Çevrimiçi)<https://www.tahmil Kutubpdf.net/book/1620/%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%B6%D8%B1%D9%8A%D8%B1.html> 24.08.2019.

⁴⁹(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/book/15455614/%D8%A7%D8%B5%D8%A7%D8%A8%D8%B9-%D9%84%D9%88%D9%84%D9%8A%D8%AA%D8%A7/2173370570/reviews> 24.08.2019.

⁵⁰(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/13451086> 24.08.2019.

⁵¹(Çevrimiçi)<https://www.arabicfiction.org/ar/ashes-of-the-east-the-wolf-who-grew-up-in-the-wilderness> 26.08.2019.

⁵²(Çevrimiçi)https://www.enabbaladi.net/archives/37126?gclid=EAIaIQobChMIw8z4wtab5AIVWeN3Ch2CpgRwEAAYASAAEgKHNvD_BwE 24.08.2019.

Kasım 2014 Dubai Kültür Kitabı serisinde yer alan Dubai Kültür Dergisi ile birlikte yayımlanan bu eser, yazarın bir otobiyografisidir.⁵³

رمل الماية : فاجعة الليلة السابعة بعد الألف Raml el-Mâye: Fâci'atu'l-Leyleti's-Sâbi'a ba'de'l-Elf (Ramlu'l-Mâye: Binden Sonraki Yedinci Gece Faciası):

Vâsînî el-A'rac bu eserinde, İçinde yaşadığımız dönemin iklimi içerisinde Binbir Gece Masalları'yla olan ilişkisini yenilemektedir.⁵⁴

حكاية العربي الأخير...2084 Hikâyetu'l-'Arabî'l-Ahîr...2084 (Son Arap Hikayesi... 2084):

El-A'rac bu romanında, Arap dünyasını ve tüm dünya atmosferini hatta gerçek adı Eric Arthur Blair olan George Orwell'ın romanı 1984'ten pek çok ayrıntıyı işlemiştir.⁵⁵

نساء كازانوف Nisâ'u Kâzânûfâ (Kazanova'nın Kadınları):

Vâsînî'nin bu romanı, Manara City isimli şehirde ahtapot elleri olan Kazanova adlı bir iş adamı hakkındadır.⁵⁶

ذاكرة الماء: الأبدية في يوم واحد Zâkiretu'l-Mâ': El-Ebediyyetu Fî Yevm Vâhid (Suyun Hatırası: Bir Gün İçinde Sonsuzluk):

Bu roman, yazarın hayatından bir günlük yolculuğun gözlemlenmesidir. Eser on bölümden meydana gelmektedir.⁵⁷

⁵³(Çevrimiçi) <https://book-pdf.com/arabic-novels/%D8%B3%D9%8A%D8%B1%D8%A9-24.08.2019>.

⁵⁴(Çevrimiçi) <http://www.8gharb.com/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%B1%D9%85%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-24.08.2019>.

⁵⁵(Çevrimiçi) <http://www.langue-arabe.fr/%D8%AD%D9%83%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AE%D9%8A%D8%B1-%D9%81%D9%8A-2084-%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B2%D8%A7%D8%A6%D8%B1-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9> 24.08.2019.

⁵⁶(Çevrimiçi) <http://www.alhayat.com/article/794016/-/%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-26.08.2019>.

مي: ليالي إيزيس كوبيا Mî: Leyâlî ÎZîs Kûbyâ (Mi: İsis Kubya'nın Geceleri):

Yapısı güçlü ve uzun ilk bölümüyle el yazması şeklinde olan roman, bizzat kendisi tarafından ve edebi bir dille yazılmış olan Mî'nin günlüklerinin arayış hikâyesini anlatıyor.⁵⁸

امراة سريعة العطب İmra'atun Serî'atu'l-'Ateb (Çabuk Mahvolan Bir Kadın):

Yazar bu kitabında, bir kadının duyguları, acıları, üzüntüleri ve maruz kaldığı zulüm hakkında pek çok ayrıntıya yer vermiştir.⁵⁹

أسرار البيت الأندلسي Esrâru'l-Beyti'l-Endelusî (Endülüs Evinin Sırları):

Dört asırdan daha uzun bir tarihi olan eski bir evin, Endülüs'ten Osmanlılara ve Fransızlara hatta günümüze kadar uzanan çeşitli dönemlerde yaşamış olduğu değişimin hikâyesidir.⁶⁰

- El-A'rac'ın başarıları ve ödülleri:
- 1997 yılında حارسة الظلال Hârisetu'z-Zilâl (Gölgelelerin Bekçisi)/(Fr. **La Gardienne Des Ombres**) adlı eseri, Fransa'da yayımlanmış olan en iyi beş romandan biri olarak seçilmiştir.⁶¹
- 2001 yılında tüm çalışmalarıyla جائزة الرواية الجزائرية Câ'izetu'r-Rivâyeti'l-Cezâ'riyye (Cezayir Roman Ödülü)'nü kazanmıştır.
- 2006 yılında كتاب الأمير Kitâbu'l-Emîr (Emîr'in Kitabı) adlı eseriyle جائزة المكتبيين الكبرى Câ'izetu'l-Mektebiyyîni'l-Kubrâ (Kütüphaneciler Büyük Ödülü)'nü kazanmıştır.
- 2007 yılında جائزة الشيخ زايد للكتاب Câ'izetu's-Şeyh Zâyid Li'l-Kitâb (Şeyh Zâyid Kitap Ödülü)'nü almıştır.

⁵⁷(Çevrimiçi)<https://www.neelwafurat.com/itempage.aspx?id=lbb276357-261351&search=books> 26.08.2019.

⁵⁸(Çevrimiçi)<https://bluenoqta.com/2019/02/07/%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%AC%D8%B9%D8%A9-25.08.2019>.

⁵⁹(Çevrimiçi)<https://www.alroeya.com/article/102057/%D8%A7%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9> 25.08.2019.

⁶⁰(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/44030916> 25.08.2019.

⁶¹(Çevrimiçi)<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9hcn53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kv2YjYp9iz2YrZhtmKX9in2YTYo9i52LHYrA> 13.07.2019.

- 2010 yılında Cezayirli Yazarlar Birliği'nin en iyi kültürel figür ulusal kalkını olarak kabul edilmiş ve böylece البيت الأندلسي El-Beytu'l-Endelusî (Endülüs Evi) adlı romanıyla جائزة أفضل رواية عربية Câ'izetu Efdali Rivâyetin 'Arabiyye (En İyi Arap Romanı Ödülü)'nü kazanmıştır.
- 2013 yılında أصابع لوليتا Esâbi'u Lûlîtâ (Lolita Parmakları) adlı romanıyla Beyrut'taki Arap Düşünce Vakfı tarafından verilen جائزة الابداع الأدبي Câ'izetu'l-Ebdâ'i'l-Edebî (Edebi Yaratıcılık Ödülü)'nü kazanmıştır.
- 2015 yılında مملكة الفراشة Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı) adlı romanıyla جائزة كتارا للرواية العربية Câ'izetu Kâtârâ Li'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye (Katârâ Arapça Roman Ödülü)'nü kazanmıştır.⁶²

⁶²(Çevrimiçi)<http://www.kataranovels.com/novelist/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC/> 13.07.2019.

3.BÖLÜM: MEMLEKETU'L-FERÂŞE ROMANININ TAHLİLİ

Memleketu'l-Ferâşe (Kelebek Krallığı), Vâsînî el-A'rac'ın 2013 yılında yayınlanmış olan ve **Kara On Yıl** olarak adlandırılan Cezayir iç savaşı sonrası dönemi, genç bir kızın (Yâmâ) dilinden ve yine onun bakış açısından okuyucuya sunduğu önemli bir eserdir. Yazar romanında anlatmak istediği hikâyeyi kaleme alırken özellikle iç savaşa ve savaşın geride bıraktığı etkilerine yoğunlaşmış, dönemin siyasi koşullarını eleştirel biçimde okuyucuya yansıtmıştır. Romanın geneline baktığımızda karamsar bir tabloyla karşılaşmaktayız.

3.1. ROMANIN ÖZETİ

Yâmâ, bir gün eve geldiğinde kapının altında bir mektup bulur. Mektubu okuduğunda sağlık bakanlığından gönderilmiş “son uyarı” niteliğinde bir yazı olduğunu anlar. Sahibi olduğu eczanenin kapatılma tehlikesi vardır. Mektupta bazı gerekçeler ifade edilmiş olsa da Yâmâ, bunların birer bahane olduğunu ve bir süredir eczanesini kapatmak istediklerini düşünmektedir. Aynı zamanda klarnet çalmakta olan Yâmâ, kendisi ve altı müzisyenin beraber kurdukları ديو-جاز Depot-jazz adlı bir müzik grubunda yer almaktadır. Edebiyatı, sanatı, müziği çok seven Yâmâ, gruptaki müzisyenlerden biri olan, elektronik gitar ve mızık çalan Dâvûd (Dave)¹ adlı genç öldürüldükten sonra bu grubu terk eder. Bir zamanlar Dâvûd (Dave)'a âşık olmuş ancak tam olarak ondan beklediği duygusal karşılığı görememiştir.

Yâmâ'nın edebiyatı, sanatı ve müziği sevmesindeki en önemli etken annesidir. Çünkü annesi küçük yaşta klarnet öğrenmesi için onu sanat okuluna yazdırmıştır. Annesi -özellikle gençliğinde- çok kitap okuduğu için Yâmâ'ya iyi bir örnek olmuştur. Ancak Cezayir iç savaşı (الحرب الاهلية) ve sonrasında yaşanan dönem (الحرب الصامتة)² Yâmâ'yı da değiştirmiş, korku ve şüphe baskısı altında kalmıştır. Gün geçtikçe daha da kötümser bir insan haline gelmektedir. Hatta kendisine annesinden

¹Yâmâ'nın kişilere farklı isimler vermek gibi bir alışkanlığı vardır. Özellikle okuduğu romanlardan vs. alıntı yaparak gerçek isimleri yerine bu takma isimlerle onlara hitap etmektedir. Bundan dolayı bu tezde geçen isimlerin yanında parantez içerisinde verilmiş olan isimlerin Yâmâ'nın vermiş olduğu takma isimler olduğu bilinmelidir.

²الحرب الصامتة (sessiz savaş) terimi, romanda Cezayir iç savaşı sonrası dönemi belirtmektedir. Savaş sona ermiş ancak etkileri tam olarak bitmemiştir.

miras kaldığını ifade ettiği *içsel delilik/gizli delilik* جنون داخلي , hayal dünyasında giderek daha çok yer teşkil etmeye ve adeta onu ele geçirmeye başlar. Şüphesiz bu ruh haline bürünmesinin en önemli nedeni iç savaş ve sonrası dönemde onun da sevdiklerini birer birer kaybetmiş olmasıdır. Büyük bir ilaç firmasında çalışan babası **Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ)** suikast sonucu ölür. Erkek kardeşi **Râyân** uyuşturucu batağına saplanır ve bir süre sonra cinayet suçlamasıyla hapse girer. Kız kardeşi **Mâryâ (Kûzît)** aile içi büyük bir tartışma sonucu yurt dışına taşınır. Ünlü Fransız yazar **Boris Vian**'a platonik - saplantı derecesinde - aşk besleyen annesi **Ferîce (Fîrcî)** zamanla gerçek dünyadan tamamen koparak hayal dünyasında korku, şüphe, takıntı, karamsarlık içinde kalarak yaşamını yitirir. Günden güne yalnızlığın kaçınılmaz pençesine doğru sürüklenen Yâmâ, adeta tutunacak bir dal arar ve sosyal medya (Facebook) üzerinden tanıştığı, İspanya'da sürgünde olan tiyatro yazarı **Fâdî (Fâust)** ile konuşmaya başlar ve daha sonra sevgili olurlar. Onu, kaybettiklerinin arkalarında bıraktıkları boşluğu doldurmada bir teselli olarak gören Yâmâ, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

فقد رفضت كل شيء من أجل فاوست. فأنا أرى فيه أبي و أمي وأختي و أخي الذي أكلته هذه المدينة القاسية.

3

“Fâust için her şeyi reddetmiştim. Çünkü onda babamı, annemi, kız kardeşimi ve bu acımasız şehrin yiyip bitirdiği erkek kardeşimi görüyordum.”

Yâmâ'nın günleri artık neredeyse hep aynı şekilde geçmektedir. Gündüz eczanede çalışmakta, akşam eve döndüğünde bilgisayar başına geçip facebook üzerinden sevgilisi Fâdî (Fâust) ile konuşmaktadır. Son günlerde ara sıra Depot-jazz grubunun yanına da uğramaya başlamıştır. Elbette eski arkadaşlarından bir tanesi dışında diğerleri artık yoktur. Sadece Cevâd (Dcû) grubun eski üyelerinden geriye kalan kişidir. O da, grubun dağılmaması için elinden geleni yapmış ve bu gruba yeni müzisyenler kazandırmıştır. Yâmâ ise onlara destek olmaya çalışır. Hatta babasının kendisine bıraktığı ve zorunlu haller dışında harcamamasını istediği bankadaki parayı çekip onlara verir.

³Vâsînî el-A'rac, **Memleketu'l-ferâşe**, Bahru'l- Kutub- Mecelletu Dubeyi's-Sekâfiyye, 2013, s. 41.

Yâmâ, içinde bulunduğu durumun ağırlığıyla baş etmeye çabalayarak sahil kenarına doğru yürür. Adeta bu hayattaki yalnızlığının bir tesellisi olarak gördüğü *Fâdî (Fâust)*'nin yalnızca bir yalandan ibaret olduğunu acı bir biçimde anlamıştır.

3.2. ROMANDA YER ALAN MATERYAL UNSURLAR

3.2.1. Anlatıcı:

Vâsînî el-A'rac, **Memleketu'l-Ferâşe**'de 1. tekil şahıs (Ben) anlatıcı tipini tercih etmiştir. Hikâyeyi Yâmâ adlı genç bir kızın dilinden okuyucuya aktarmaktadır. Yazarın bu anlatıcı tipini tercih etmiş olmasının nedenini, romanda işlemiş olduğu konunun niteliğinde bulabiliriz. Romanın etrafında şekillendiği temel eksen, Cezayir iç savaşının toplum ve birey üzerindeki etkileridir. İç savaş sona ermiş, ancak etkileri devam etmekte ve ülke, yavaş yavaş yaralarını sararak ayağa kalkmaya çalışmaktadır. Bu durumun topluma ve bireye yansımalarının, yalnızca fiziksel değil aynı zamanda psikolojik de olduğunu vurgulamaya çalışan yazar, bu anlatıcı tipiyle amacına büyük ölçüde ulaşmıştır. Çünkü bu anlatıcı tipi, duygu ve düşüncelerini **doğal olarak** direkt ifade etmektedir. Bunun neticesinde hikâye, okuyucu nazarında hem daha sahil (gerçek) bir nitelik kazanmakta hem de anlatıcı-kahraman ile okuyucu arasında daha güçlü bir bağ kurulabilmektedir.

Yâmâ, romanın anlatıcısı konumunda tek bir birey olarak karşımıza çıksa da o, aslında pek çok kişiyi temsil etmektedir. Yâmâ, o dönemde sevdiklerini kaybetmiş, yaşama sevincini yitirmiş, umutları günden güne yok olan, yalnızlığı ve korkuyu en derinden hisseden tüm insanların sesidir. Hikâyenin bizzat onun dilinden anlatılmış olması, okuyucunun bu sese yalnızca kulak vermesini değil, aynı zamanda bu sesi yüreğinde hissedebilmesine imkân vermiştir.

Anlatıcısının yaşı veya fiziksel özelliklerine ehemmiyet vermemiş olan el-A'rac, onu okuyucunun zihninde daha çok duygu ve düşünceleriyle var etmeye gayret etmiş ve okuyucuya onun bakış açısından hikâyeye bakabileceği bir pencere sunmuştur. Daha çok soyut özellikleriyle de olsa, Yâmâ okuyucunun zihninde hep canlı bir biçimde varlığını sürdürür.

3.2.2. Bakış Açısı

Vâsînî El-‘Arac, bu romanında tekil bakış açısı (anlatıcı-kahraman) kullanmıştır. Hikâye, anlatıcı-kahraman konumunda olan Yâmâ’nın bakış açısından yansıtılarak okuyucuya aktarılır. Romana daha gerçekçi bir nitelik katabilmek adına, tekil bakış açısı tekniği kullanılmış olması, doğru bir tercih olmuştur. Elbette Tanrısal Bakış Açısı ile kıyaslandığında tekil bakış açısının daha “dar” ve “sınırlı” olduğu kabul edilmelidir. Ancak diğer taraftan bakıldığında, anlatılmak istenen hikâyeye daha “gerçekçi” ve “beşeri” bir boyut kazandırdığı ve böylece roman ile okuyucu arasında güçlü bir bağ kurulabilmesine katkıda bulunduğu da göz ardı edilmemelidir.

Anlatıcı-kahraman Yâmâ, kişilik özellikleriyle tutarlı bir bakış açısı kullanarak hikâyeyi anlatır. Karamsarlık, yalnızlık, korku, şüphe ve geniş hayal gücü gibi unsurlar içeren bakış açısı süzgecinden geçen hikâyeye, okuyucunun zihninde de benzer ögeler canlandırır. Bu bağlamda, aşağıda yer alan cümlelerde, babasının resmini sanki bizzat babasının canlı haliymiş gibi tanımlayan Yâmâ, aslında bir yandan da içinde bulunduğu psikolojik durumla ilgili okuyucuya ipucu vermektedir:

لم افكر في شيء سوى في ان اتواصل على الفيسبوك، كالعادة، مع حبيبي فادي او فاوست، تحت الرقابة الصارمة لعين والدي الذي لا ينام ابداً. لقد استقر في اطار معلق على رأسي، و هو الرجل المليء بالحياة. اصبح فجأة جزءاً من اثاث البيت. كنت في البداية اتكلم معه. من حين لآخر أسأله عن صمته، عن علاقته بماما التي لم تكن جيدة. مما دفع بامي الى التعلق بسلسلة من الاوهام. لاكني مع الزمن، اوقفت الحديث معه نهائياً، فقد بدا لي كقبر معلق في الفضاء...⁵

“Babamın asla uyumayan gözlerinin katı denetimi altında sevgilim Fâdî ya da (Fâust) ile her zaman ki gibi Facebook’ da görüşmek dışında hiçbir şey düşünmüyordum. Hayat dolu bir adam olarak başımın üzerinde asılı duran bir çerçevede ikamet ediyordu. Ansızın bir ev eşyasına dönüşüverdi. İlk başta onunla konuşuyordum. Ara sıra, suskunluğu ve annemle iyi olmayan ilişkileri hakkında soru soruyordum. Ki bu durum annemin pek çok kez evham yapmasına neden olmuştu.

⁵Memleketu’l-ferâşe, s. 24.

Ancak –zaman geçtikçe-tamamen onunla konuşmayı bıraktım. Benim için boşlukta asılı duran bir mezar haline gelmişti.”

Bu kısımda Yâmâ'nın babasının resmi, yine Yâmâ'nın bakış açısıyla okuyucuya anlatılmaktadır. Yâmâ, babasının resmini ve o resmin kendisinde uyandırdığı duyguları, geniş hayal gücünü de kullanarak anlatır. Eşyanın kıymeti ve maddi özellikleri ona bakan kişide uyandırdığı etki kadardır. Onun bakış açısına göre babasının resmi, adeta yalnızlık ve çaresizlik içindeyken sığınılacak bir liman gibidir, onunla konuşup teselli bulmaya çalışmaktadır. Ancak zaman geçtikçe resme olan bakış açısı değişmektedir ve kendi deyimiyle “boşlukta asılı duran bir mezar haline gelmişti” cümlesiyle de bu durumu dile getirmiştir.

Babasının ölümünü zamanla kabullenmiş olan Yâmâ'nın yaşadığı çevreye bakış açısı da karamsar bir nitelik taşımaktadır. Etrafında gördüğü veya duyduğu her hangi bir şey, zihnindeki karanlığa hapsolmuş olan bir duygu veya düşünceyi gün ışığına çıkarabilmektedir. Aşağıda yer alan cümlelerde içinde bulunduğu karamsar ruh haliyle Yâmâ'nın çevresini nasıl betimlediği görülmektedir:

لا شيء سوى الليل و السكينة و انطفاء أي نجم في السماء. هل هناك سماوات خاصة بالحروب الصامتة و أدخنة الموت اليومية؟ أعتقد ذلك لأن بها رائحة الحرائق و طعم الرماد. سماؤنا القلقة لا تشبه أي سماء أخرى. جوفاء مثل لعبة انثرت عيناها. خوف غريب يعتريني شبيه بخوف اليوم الآخر الذي تتسطح فيه الأشياء و تفقد كل ألوانها لتعود إلى تشكلاتها الهلامية الأولى التي تشبه الماء في ليونته و لونه و رائحته. تماماً مثل اللحظة التي فقدت فيها والدي حيث تحول كل شيء يومها، من حولي، إلى بياض لم أفهمه مطلقاً، هل كان ما حدث أمام عيني، مجرد كابوس أم حقيقة مرة؟ لم أصدق.⁶

“Gecenin karanlığı, sessizlik ve her hangi bir yıldızın sönmesi(ölümü) dışında gökyüzünde başka bir şey yok. Sessiz savaşların yaşandığı yerlerde oralara özgü gökyüzü ve her gün yaşanan ölümün dumanları var mı acaba? Öyle olduğuna inanıyorum, çünkü orada yangın kokuları ve kül tadı var. Bizim endişeli gökyüzümüz başka hiçbir gökyüzüne benzemiyor. Gözleri sökülüp çıkarılmış bir oyuncak gibi oyuk vaziyette. Nesnelerin devrildiği ve suyun esnekliği, rengi ve kokusuna benzeyen ilk yumuşak formlarına geri dönmek için tüm renklerini yitirdiği bir başka gün

⁶Memleketu'l-ferâşe, s. 41-42.

hissettiğim korkuya benzer garip bir korku bana musallat oluyor. Tıpkı babamı kaybettiğim o an gibi. Ki o gün etrafımdaki her şey, tam olarak idrak edemediğim bir beyazlığa dönüşmüştü. Gözlerimin önünde gerçekleşen olay sadece bir kâbus muydu yoksa inanmadığım bir gerçek miydi?”

Gökyüzüne bakarak betimleme yapan Yâmâ, aslında “ne gördüğünü” değil “gördüklerinin onun içinde hangi duyguları uyandırdığını” ifade eder. Yazar, *gecenin karanlığı, sessizlik ve bir yıldızın ölümü* ifadelerini kullanarak Yâmâ’nın hislerini somut nesneler aracılığıyla okuyucuya aktarmak istemiştir. Bir yandan çevresinde gördüklerinin tasvirini yapan Yâmâ, bir yandan da duygularını dile getirmektedir. Onun bakış açısından, gökyüzü karamsarlık ve korkunun cisimleşmiş hali gibidir. *Bizim endişeli gökyüzümüz başka hiçbir gökyüzüne benzemiyor. Gözleri sökülüp çıkarılmış bir oyuncak gibi oyuk vaziyette* ifadesiyle, ülkesinin yaşadıklarını benzetme yoluyla anlatmaktadır. Korku olgusunun onun açısından, pek çok katmanı ve içerisine girdikçe derinliği artan bir niteliği vardır. Hissettiği korkuyu daha önceden hissetmiş olduğu korkuyla kıyaslama yaparak babasının ölümünün, onun duygusal dünyasında nasıl bir etki bıraktığını anlatmaktadır.

Sevdiklerini kaybetmenin ağırlığı omuzlarında günden güne daha da artarken Yâmâ’nın hayata baktığı pencere de giderek daralmakta ve neredeyse korku, şüphe ve karamsarlık dışında bir şey görememektedir. Böylece onun bakış açısından aktarılan hikâye de benzer özellikler taşımaktadır.

Tekil bakış açısının, tanrısal bakış açısına göre daha “sınırlı” kalması, yazarı - istisnai bir biçimde de olsa – bakış açısı değişikliğine mecbur bırakmıştır. Buna örnek teşkil eden durum, Yâmâ’nın erkek kardeşi Reyân’ın babasıyla yaptığı telefon görüşmesi esnasında meydana gelmiştir. Bu telefon görüşmesi sırasında Yâmâ babasının yanındadır ve **doğal olarak** Reyân’ın karşı taraftan söylediklerini doğrudan duyma olanağı yoktur. Ancak bu kısımda Reyân ve babasının yaptığı telefon görüşmesi doğrudan diyalog yöntemiyle okuyucuya aktarılır. Bu telefon görüşmesinin bir kısmı romanda şu şekilde yer almaktadır:

- ريان حبيبي، كيفك؟ هولتنا عليك يا وليدي

صمت قليلاً. عرف بحاسة الحيوان الخائف، أن رايان كان في خطر.

- بخير يا بابا. أردت فقط أن أسألك و أرجو أن تجيبني بصراحة.

- طيب حبيبي. تفضل.

- بابا أنا الآن في غابة معزولة و بين يدي إرهابيين إثنين. ماذا أفعل بهما؟ أردت أن أستشيرك. هل أقتلهما و أخلص البلاد من جرائمهما؟ أم أسلمهما للمعبر القريب و ليفعلوا بهم ما يشاؤون، أو لا هذا و لا ذاك، أطلق سراحهما؟⁷

- *Reyân evladım, nasılsın? Bizi korkuttun oğlum.*

“Kısa bir süre sessiz kaldı. Korkmuş bir hayvanın hissettiği gibi Reyân’ın tehlikede olduğunu anladı.”

-İyiyim baba. Yalnızca sana bir soru sormak istedim ve açıkça bana cevap vermeni istiyorum”

- *Olur evladım. Buyur!*

-Baba şu anda terkedilmiş bir ormandayım ve elimde iki terörist var. O ikisine ne yapayım? Sana danışmak istedim. Onları öldürüp ülkeyi onların günahlarından kurtarayım mı? Yoksa yakınlardaki köprüye teslim edeyim onlara istediklerini yapsınlar mı? Ya da her ikisini de yapmayıp onları serbest mi bırakayım?

Romanın genelinde tekil bakış açısı hâkim olmakla birlikte, Reyân’ın söylediklerini **doğrudan** aktarabilmek için yazar, tanrısal bakış açısını kısa süreliğine de olsa kullanmıştır. Nadiren de olsa romanda yer alan diğer kişilerin bakış açısına da yer vermiş olan yazar, bunu diyalog yöntemini kullanarak gerçekleştirmiştir. Ülkesine dönmeyi dört gözle bekleyen Fâdî’nin hisleri, onun bakış açısından şöyle ifade edilmektedir:

- شهور قليلة فقط. ستكون عودة جميلة إلى أرضي و وطني. يااه يا ياما الحبيبة. تعرفين أنني أحب الخريف لأنه يمنحنا فرصة غريبة للاستيقاظ التدريجي بعد غفوة الموت في الصيف و الخمول مثل بقية الكائنات الحية التي يصوم بعضها فيها مثل الحلزون.⁸

⁷Memleketu’l-ferâşe, s. 310-311.

- *Yalnızca birkaç ay kaldı. Kendi topraklarıma, vatanıma harika bir dönüş olacak. Yaa! Yâmâ sevgilim. Sonbaharı sevdiğimi biliyorsun. Çünkü o, yazın ölüm uykusundan ve tıpkı bir sarmal gibi diğer canlıların perhiz yaptığı bitkinlik halinden yavaş yavaş uyanmak için garip bir fırsat sunar bize.*

Yazar, burada sonbaharı Fâdî'nin bakış açısından anlatırken bir yandan da ironi⁹ yapmıştır. Çünkü bu cümlelerde tarif edilen mevsim aslında ilkbahardır. Ancak diyalogda geçen ilk cümlelere bakıldığında Fâdî'nin ülkesine dönüşünün sonbahara denk geleceği çıkarımı yapılabilir. Bu nedenle sonbahar onun nazarında farklı bir yere sahiptir. Bu mevsimi tarif ederken, aslında sürgündeyken neler hissettiğini ve ülkesine dönecek olmanın onda uyandırdığı duyguları yansıtmaktadır. Yazar, romanda yer alan bir başka diyalogda ise Dâvûd'un bakış açısından yararlanmıştır. Yâmâ ile konuşan Dâvûd'un yeryüzü, toprak hakkındaki düşünceleri romanda şöyle dile getirilir:

- *ليست الأرض هي القاسية. فنحن نصنع بها ما نشاء. مساحة أبهى من الجنة نحسد عليها، أو جهنم الموت المجاني. البشر و الجهل هما السبب في كل شيء، في الخير و الشر.*¹⁰

- *Acımasız olan toprak değil. Çünkü biz onun üzerinde ne dilersek onu yetiştiririz. Orayı, ekip biçebileceğimiz cennetten en güzel bir alan da yapabiliriz, çılgın bir ölüm cehennemine de çevirebiliriz. Hayır ve şer konusunda insanoğlu ve cehalet, işte bu ikisi her şeyin sebebidir.*

3.2.3. Olay Örgüsü:

Edebi bir tür olarak romanın içerisinde yer alan anlatıyı(hikâye), okuyucu nazarında canlı, anlamlı, tutarlı, gerçekçi forma ulaştıran en önemli unsurlardan biri olay örgüsüdür. Çünkü hikâyenin başından sonuna kadar anlatılanlar, zaman, mekân, kişiler bakımından farklılık arz edebilir. Ancak romanın tamamı bir bütün olarak ele alındığında, anlatılanların kendi arasında bir tutarlılık göstermesi beklenir. Bu tutarlılığın sağlanabilmesinde olay örgüsünün payı büyüktür.

⁸Memleketu'l-ferâşe, s. 26-27.

⁹Fransızca **ironie** sözcüğünden Türkçeye geçmiş olan ironi, söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme anlamına gelir. (Bkz. <http://sozluk.gov.tr/>). 03.07.2019

¹⁰Memleketu'l-ferâşe, s. 33.

Yazar, özellikle anlatıcı-kahraman (Yâmâ)'ın içinde bulunduğu ruh halinin nedenlerini okuyucuya göstermek için, roman içerisinde gerçekleşen olayları onun ekseninde geliştirmeye çaba göstermiştir. Babasının, annesinin, çocukluk aşkı Dâvûd'un ölümleri, Yâmâ'nın psikolojik durumunun nedenleri olarak romanda yer almaktadır. Her yaşadığı kayıpta daha çok korkmakta ve daha yalnız kalmaktadır. Bu nedenle yazar, onların ölümünden ziyade, bu ölümlerin Yâmâ üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Yâmâ'nın sevdiklerini kaybetmesi onu yalnızlaştırır. Gerçek dünyada yaşamış olduğu yalnızlığın tesellisi için sanal dünyaya yönelen Yâmâ, Facebook üzerinden Fâdî ile sevgili olur. Onunla konuşurken bilgisayar başında daha çok vakit geçirdikçe gerçek dünyadan daha çok kopar. En sonunda sanal dünyada yaşadığı hayatın da bir yalandan ibaret olduğunu anlar. Artık daha yalnızdır ve sığınacağı bir liman da kalmamıştır. Böylece Yâmâ, iç savaş ve beraberinde getirdiği yıkımın gölgesinde yaşadığı olaylarla kendini bir sarmalın içinde bulur.

El-'Arac, romanında anlattığı olayların bölümleri arasında kronolojik bir sıralamadan çok, anlatıcısının (Yâmâ) psikolojik durumuyla tutarlı olarak geriye dönüş (Flashback) yöntemini pek çok kez kullanmayı tercih etmiştir. Romanda yer alan şu bölüm bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

أحب جداً آلة الكلارينات. أشعر أن بيني وبينها نفساً من أنفاس الآلهة. مع أن الأمر في البداية لم يكن سهلاً. تعلمت العزف عليها محبة في أمي و مجارة لها. وضعتني في المدرسة الفنية القريبة منا لتعلم الآلات الموسيقية بعد الانتهاء من دروسي الاعتيادية في المدرسة الفرنسية ألكسندر دوم، كانت أمي تريدني خارج الناس، أن لا أشبه أحداً. كانت تكرر عليّ جملتها الدائمة: من شابه الآخرين أصبح لا شيء في النهاية. تبدو أمي بورجوازية في كل شيء. في مخها، في كلامها و حركات أصابعها و هندامها¹¹

“Klarneti gerçekten seviyorum. Başlangıçta durum zor olmasına rağmen, yine de sanki onunla benim aramda ilahi bir ruh varmış gibi hissediyorum. Klarnet çalmayı anneme olan sevgimden dolayı öğrendim ve sonra devam ettim. Alexandre Dumas Fransız Okulu'ndaki rutin derslerim bittikten sonra müzik enstrümanları eğitimi almam için beni yakınımızdaki sanat okuluna yazdırdı. Annem, benim diğer insanlardan ayrı olmamı ve kimseye benzemememi istiyordu. Bana her zaman şu cümlesini tekrar ederdi: “ Her kim diğer kişilere benzerse, sonunda hiç bir şey

¹¹Memleketu'l-ferâşe, s. 16.

olamaz.” Görünen o ki, annem her konuda Burjuva. Özünde, konuşmasında, parmaklarını oynatışında ve giyim tarzında...”

Romanda geçen bu bölümün hemen öncesinde Yâmâ, Depot-jazz grubunda yedi kişi olduklarından, kendisinin klarnet çaldığından, grubu nasıl oluşturduklarından, mekân olarak kullandıkları mahzenin durumundan vb. bahsetmektedir. Bu bölümün ilk cümlesinden itibaren ise klarnete olan sevgisinden ve bu enstrümanı çalmayı nasıl öğrendiğinden bahsetmeye başlıyor. Sonrasında ise geriye dönüş tekniğiyle geçmiş anlatıp, annesinin sürekli söylediği bir cümleyi dile getirip annesinin kişilik özellikleriyle ilgili çıkarımda bulunmaya başlıyor. Yukarıda verilen bölümün devamında yine annesinin kişilik özelliklerini yansıtan bir konuşmasını da aktarıyor.

Yâmâ’nın geriye dönüş tekniğini kullanarak anlatmakta olduğu bir durumdan konu bakımından farklılık arz eden bir başka konuya nasıl geçiş yaptığının bir diğer örneği şöyledir:

”لو فقط تعلم كم أنت في قلبي. و لكنك لا تعلم. غداً عيد ميلادك يا مسيحي الصغير. سيأتي و أنت بعيد عني. .¹² . هل أخبرك عن أمنيائي لهذا اليوم؟ لا شيء و كل شيء. أن تقبلني دون أن أطلب ذلك منك. أن تهمس في أذني: نحبك و نموت عليك. أن تأخذني من يدي و تطوح بي في السماوات العالية و أنا مغمضة العينين و عندما أفتحهما أجدني بين ذراعيك. أن تداعب خصلات شعري و كل حواسي النائمة و توقظها من غفوتها التي طالت منذ وفاة ديف. أن تستلقي على صدري كطفل لم يكمل سنواته الثلاث، . . .¹³

“Keşke sadece kalbimdeki yerini bir bilsen. Fakat bilmiyorsun. Yarın doğum günün benim küçük mesihim. Benden uzakta doğum günün olacak. . . .

Bugün için dileklerimin ne olduğunu sana söyleyeyim mi? Hem hiçbir şey hem de her şey. Ben senden istemedim beni öpmen. ”Seni seviyoruz ve senin için ölüyoruz” şeklinde kulağıma fısıldaman. Gözlerim kapalıyken beni elimden tutup yüksek semâlara fırlatman ve gözlerimi açtığımda kendimi senin kollarının arasında bulmam. Saçımın lülelerine ve tüm uyuyan duyularıma dokunman ve onları Dave’in

¹²Arapça olarak verilen bu cümleler romanda geçen bir mektubun ilk cümleleridir. Mektubun uzun olmasından dolayı bazı bölümleri yukarıda verilmeden devam edilmiştir.

¹³Memleketu'l-ferâşe, s. 27-29.

ölümünden beri uzun süredir devam eden uykularından uyandırman. Henüz üç yaşına girmemiş bir çocuk gibi kucağıma uzanman.” . . .

Yâmâ bu mektupta genel olarak Fâdî (Fâust)’ye olan aşkını ve ona duyduğu özlemi dile getirmektedir. Ancak mektubun bir yerinde çocukluk aşkı olan Dâvûd (Dave)’dan da bahsetmiştir. Mektup bittiğinde ise Dâvûd’un atalarının İspanya’dan Cezayir’e nasıl geldiklerini, hangi meslekle iştigal ettiklerini, Dâvûd’un annesinin ölümü sonrası birlikte mezarlığa gidişlerini, orada karşılaştıkları manzarayı vb. şu cümlelerle anlatır.¹⁴

كنت بالفعل مهياة أيضاً لأن أحكي له عن علاقتي الطفولية مع ديف. رجلي الصغير الذي سرق نفسه مني و ذهب ليموت تحت ظل بناية خادع. ديف نفسه لم يكن أكثر من طفل عاشق لكل شيء. منه عرفت قصة جده الإسباني و كيف جاء من بعيد نحو أرض سمع بها و لم يرها أبداً. كيف ترق حقله في منطقة روندا و جاء إلى وهران بعد مجازر الحرب الأهلية في ١٩٣٦.¹⁵ . . .

“Tam olarak hazırdım. Çünkü ona çocukluk aşkım Dave’den bahsediyordum. Kendisini benden koparıp bir binanın gölgesinde ölüme giden benim küçük adamım. Dave, her şeye aşık küçük bir çocuktan fazlası değildi. İspanyol dedesinin hikâyesini ve yalnızca duyduğu ama hiç görmediği topraklara uzak diyarlardan nasıl geldiğini ondan öğrendim. 1936’daki İç savaş katliamından sonra Ronda bölgesindeki arazilerini bırakıp Vehrân’a nasıl geldiklerini yine ondan öğrendim. . . .”

. . . و حتى عندما توفيت هي أيضاً، طلبت أن تدفن بجانب قبر والدها و أمها. و نقلها ديف إلى وهران ، نحو بقايا مقبرة يهودية أصبحت خراباً. محفورة في كل الأماكن. رأى شاهدة جده التي كتب عليها: هنا يرتاح خمينيث دالمدو... المولود في ١٩... في منط... اتكا على ركبتيه و بدأ يجمع قطع الشاهدة المكسورة و يركبها. طلبنا يومها من حارس المقبرة الجديد أن يأتينا بقليل من الإسمنت و قمنا بلصق القطع مع بعضها،¹⁶ . . .

“. . . Ve öyle ki öldüğünde (Dave’in annesi) babasının ve annesinin mezarlarının yanına gömülmek istemiştir. Dave (annesinin cenazesini) Vehrân’a, harabe haline gelmiş olan Yahudi mezarlığından geriye kalanların olduğu yere

¹⁴Yâmâ’nın Dâvûd’dan bahsettiği bu bölüm dört sayfa uzunluğundadır. Bu nedenle bu bölümden birkaç cümle seçerek örneklendirmeye çalıştık.

¹⁵Memleketu’l-ferâşe, s. 29.

¹⁶Memleketu’l-ferâşe, s. 31.

götürdü. Her yerde çukurlar vardı. Dedesinin mezar taşını gördü. Üzerinde şöyle yazıyordu:

“Burada Hemînîs Dâlmedû.... yatmaktadır, Doğum Tarihi: 19.....da Bölğ.....de”

Dizlerinin üzerine çöktü ve kırık mezar taşının parçalarını toplamaya ve yerine koymaya başladı. O gün mezarlığın yeni bekçisinden bize biraz çimento vermesini istedik. Parçaları birbirine yapıştırdık. . . .”

Bu bölümde yazarın anlatıcı-kahramana (Yâmâ) geriye dönüş tekniği uygulatarak konular arasında nasıl geçiş yaptığını incelemeye çalıştık. Burada örneklendirdiğimiz iki durumu da tek bir çatı altında değerlendirecek olursak, olaylar arasında geçiş için adeta bir köprü vazifesi gören unsurların olduğunu fark edebiliriz. İlk durumda bu unsur **klarnettir**. İkinci durumda ise **Dâvûd’tur**.

3.2.4. Kişiler

Yâmâ: Romanın anlatıcısı konumunda bulunan Yâmâ, şüphesiz romandaki en önemli kişidir. Ancak, yazarın gerek birinci şahıs (ben)anlatıcı tercih etmiş olması, gerekse Yâmâ’nın daha çok duygusal yapısına ve psikolojik özelliklerine ehemmiyet vermiş olmasından ötürü, Yâmâ’nın fiziksel özellikleri hakkında okuyucuya herhangi bir bilgi verilmemiştir.” Beşerî” özellikteki “ben” anlatıcının “ilahi” özellikteki “o” anlatıcı gibi - hele de kendisini - tasvir etmesi doğal olarak beklenemez. Fakat yine de yazar, romanın başkişisinin (Yâmâ)fiziksel özelliklerini romanın edebi yönü bakımından önemli bir unsur olarak görmüş olsaydı, belki iç monolog, diyalog gibi teknikler kullanarak onun fiziksel özelliklerini okuyucuya yansıtmaya yolunu tercih edebilirdi.

Yâmâ, daha çok duygusal ve psikolojik özellikleriyle ön planda olan bir kişi olarak çıkar karşımıza. Küçük yaşta müzik eğitimi almış, sanat ve edebiyatla iç içe olan bir genç kızdır. Eczacılık yapan Yâmâ, aynı zamanda müzikle ilgilenmektedir. Depot-jazz adı verdikleri bir müzik grupları vardır. Yedi genç müzisyenden oluşan bu grupta Yâmâ, klarnet çalmaktadır. Genç yaşta iç savaşı ve beraberinde getirdiği yıkımı tüm gerçekliğiyle yaşamış olması, onun yaşama, insanlara, çevresine, içinde yaşadığı topluma karşı olan bakış açısını şekillendirmiştir. Öyle ki korku ve

karamsarlık, Yâmâ'nın baskın duygusal özellikleridir. Üstelik sevdiklerinin birer birer ölmesiyle yalnızlığı giderek artar ve tamamen savunmasız kalır. Bu durumda Facebook'ta tanışıp konuştuğu erkek arkadaşı Fâdî ya da Yâmâ'nın taktığı isimle Fâust, onun için bir umut ışığı, belki de sığınabileceği tek liman haline gelir.

Fâdî (Fâust): Uzun yıllar ülkesi Cezayir'den uzakta, İspanya'da sürgünde yaşayan tiyatro yazarıdır. Romanın son bölümlerine kadar fiziksel olarak görülmemekte, yalnızca Facebook üzerinden Yâmâ ile olan diyalogları ile hikâyede yer almaktadır. İşi gereği, pek çok hayranıyla-özellikle bayan hayranlarıyla-sosyal medya aracılığıyla saatlerce konuşmaktadır. Bu durum,-özellikle bayan hayranlarının fazla olması- Yâmâ'nın aşırı derecede kıskançlık duymasına neden olmaktadır. Ancak **gerçek** daha farklıdır. Çünkü Yâmâ'nın facebook üzerinden konuştuğu kişi ile konuştuğunu sandığı kişi birbirinden farklı iki kişidir. Yaklaşık üç yıl boyunca sürgündeki tiyatro sanatçısı Fâdî (Fâust) ile arkadaş hatta sevgili olduğunu zanneden Yâmâ, aslında tüm bu süre zarfında Fâdî'nin amcasının oğlu olan Rahîm adlı bir gençle konuşmuştur. Rahîm, Fâdî'nin eşinin Facebook hesabını kontrol etmede yardımcı olan kişidir. Kendisini bu kadar uzun zamandır Yâmâ'ya Fâdî (Fâust) olarak tanıtmıştır. Bu gerçeği Yâmâ romanın sonlarında trajik bir biçimde öğrenir.

Ferîce (Fîrcî): Yâmâ'nın annesi. Yâmâ'yı küçük yaşta enstrüman öğrenmeye teşvik eden ve edebiyatı, sanatı ona sevdiren kişidir. Özellikle hayatının son dönemlerinde ise psikolojik sorunlar yaşayan bir kişi haline gelir. Genellikle mutsuz, huzursuz, evhamlı bir yaşam sürmektedir. Eşi Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ) ile aralarında kıskançlık nedeniyle büyük sorunlar vardır. Ferîce (Fîrcî), Ünlü Fransız yazar Boris Vian'a karşı platonik aşk beslemektedir. Öyle ki Boris Vian'ın da kendisini sevdiğini hayal dünyasında kurgular. Bu durum özellikle yaşamının son dönemlerinde adeta saplantı haline dönüşür.

Ferîce (Fîrcî), ailesinin geçmişi ve asaletiyle övünmeyi seven bir kişi olarak tanımlanabilir. Çünkü ailesinin soyu Kanuni Sultan Süleyman'a kadar uzanmaktadır.¹⁷ Yâmâ'nın da bu gerçeği bilmesini ve ona göre davranmasını, herkesten farklı olmasını istemektedir. Muhtemeldir ki, Yâmâ'yı küçük yaşta

¹⁷Memleketu'l-ferâşe, s. 16.

enstrüman derslerine göndermesinin, ona edebiyat ve sanatı sevdirmek için gayret etmiş olmasının arkasında yatan sebep, bu isteğidir. Ferîce (Fîrcî)'nin bu husustaki düşüncelerini ifade etmek için, şu cümlesi örnek olarak verilebilir.

Kızının herkesten farklı olmasını isteyen Ferîce, ona şu cümleyi her zaman tekrar etmektedir:

من شابه الآخرين أصبح لا شيء في النهاية.¹⁸

“Başkalarına benzeyen kişi, en sonunda hiçbir şey olamaz”

Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ): Yâmâ'nın babası. Romanın geneline baktığımızda, kendi halinde, yaşama ve insanlara karşı yüreğinde tertemiz bir sevgi besleyen, merhametli, anlayışlı, sakin mizaçlı bir kişi olarak karşımıza çıkar. Bu özelliklerinden ötürü de Yâmâ'nın nazarında hep farklı bir yere sahiptir. Aynı şekilde Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ)'in nazarında da Yâmâ farklı bir konumdadır. Nitekim bu durumu Zubeyr şöyle ifade etmiştir:

ماريا و ريان و فريجة في عين و ياما في العين الثانية¹⁹

“Mâryâ, Reyân, Ferîce gözümde bir yerde, Yâmâ ise bambaşka bir yerde”

Dünya çapında tanınan bir ilaç şirketinde çalışmaktadır. İlaç sektörünün perde arkasında nelerin döndüğü ile ilgili bazı tehlikeli bilgilere sahiptir. Bir kaç kez tehdit edilir ancak o, bu tehditlere boyun eğmez. Fakat sonunda Yâmâ'nın gözleri önünde suikast sonucu ölür.

Dâvûd (Dave): Depott-jazz grubunun bir üyesi ve bir dönem Yâmâ'nın âşık olduğu kişidir. Dedesi, İspanya'dan Cezayir'e göç etmiş olan Dâvûd, Cezayir'i çok sever ve bu sevgisini de bir cümlesinde şöyle ifade eder:

لم اعرف ارضا غير هذه²⁰

“Bu topraklardan başka bir yer tanımadım”

¹⁸Memleketu'l-ferâşe, s. 16.

¹⁹Memleketu'l-ferâşe, s. 499.

²⁰Memleketu'l-ferâşe, s. 32.

Kendisinden,-savaştan dolayı- İspanya'ya veya başka bir yere giderek hayatını kurtarmasını isteyen Cevâd (Dcû)'a Dâvûd'un vermiş olduğu cevap, yine Cezayir'e olan sevgisini açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

هذه ارضي، لا اعرف تربة أخرى. هنا مات جدي و امي و جزء مهم من اهلي. و هنا اموت.²¹

“Burası benim topraklarım, başka bir yer bilmiyorum. Dedem, annem ve ailemin çoğu burada öldü. Ben de burada öleceğim”

Dâvûd, Depott-jazz grubunda mızıkâ ve elektronik gitar çalmaktadır ve yedi kişilik grubun en önemli üyelerinden biridir. Yaptığı işe adeta tutkuyla bağlı olan Dâvûd, mızıkasıyla arasında tıpkı iki sevgilinin birbirlerine karşı hissedeceklerine benzer duygular olduğunu savunmaktadır. Dâvûd'un bu düşüncesini Yâmâ şu cümlelerle dile getirmiştir:

له قناعة غريبة و هي ان الهارمونيكا آلة باذخة و غيورة، و لا تحتل غيرها في لحظة العزف. مثل المعشوقة، يجب ان لا تؤخذ بيد واحدة، و لكن بكل الحواس.²²

“Mızıkânın gururlu ve kıskanç bir alet olduğuna, çalma sırasında kendisinden başka bir şeye tahammül edemediğine ve tıpkı bir sevgili gibi sadece tek bir elle değil tüm hislerle ilgilenilmesi gerektiğine dair garip bir kanaati vardı”

Yaşama, insanlığa, sanata dair fikirleriyle Yâmâ'nın kendisine hayran olduğu Dâvûd da, tıpkı Yâmâ'nın babası Zubeyr gibi cinayete kurban gider.

Râyân: Yâmâ'nın erkek kardeşi.

Mâryâ (Kûzît): Yâmâ'nın kızkardeşi.

Cevâd (Dcû): Depott-jazz grubunda saksafon çalan müzisyen

Enîs: Depott-jazz grubunda gitar çalan müzisyen

Şâdî: Depott-jazz grubunda klavye çalan müzisyen

Reşîd (Râstâ): Depott-jazz grubunda Bas çalan müzisyen

²¹Memleketu'l-ferâşe, s. 22.

²²Memleketu'l-ferâşe, s. 13.

Hamîdû (Mîdû): Depott-jazz grubunda bateri ve Afrika davulu çalan müzisyen

Safîye (Sâfû): Depott-jazz grubunda piyano çalan müzisyen

Mûhâ: Depott-jazz için kullanılacak piyanonun teknik ayarlamalarını yaparak Yâmâ ve arkadaşlarına yardım eden yaşlı müzisyen.

3.2.5. Zaman

Romanda anlatılan hikâye **doğal olarak** geçmiş zamana aittir. Ancak bunun yanı sıra, Yâmâ, pek çok kez **geriye dönüş tekniği (Flashback)** kullanarak daha da geçmişi anlatmıştır. Öyle ki romanın son bölümlerine kadar bu geriye dönüş tekniği, karmaşık bir zaman formunda – belli bir kronolojik sıra ya da olaylar bütünü dikkate alınmaksızın - kullanılmıştır. Bu durum, okuyucunun zihninde romanda anlatılan olayların, zaman açısından değerlendirildiğinde karmaşık olduğu düşüncesi uyandırır da, Yâmâ'nın psikolojik durumuyla tutarlıdır. Çünkü o, hayal gücü çok geniş bir kişidir ve geçmişte yaşadığı, gördüğü ve çevresindeki kişilerin yaşamış olduğu olayların izlerini hala zihninde taşımaktadır. Böylece, bir olayı anlatırken bir anda başka bir olay veya kişi zihninde canlanır ve bulunduğu zamandan koparak düşünce dünyasında geçmişe doğru bir yolculuğa çıkar.

Romanın asıl arka planını oluşturan, yani roman içerisinde anlatımın gerçekleştiği zaman dilimi, Cezayir iç savaşı sonrası, Yâmâ'nın **الحرب الصامتة Sessiz Savaş** olarak adlandırdığı bir dönemdir. İç savaş sona ermiş ancak etkileri hala devam etmektedir. Yâmâ hikâyesini bu zaman diliminde anlatır.

Romanda **zaman** kavramı, genel bir dönemsellik dışında özel (spesifik) olarak kullanılmamıştır. Bu dönem belirtilirken de bir tarih veya tarih aralığı yazar tarafından özellikle belirtilmemiştir. Romanın arka planını oluşturan zamana ait bir gün, ay ya da yıl ifade edilmemiş, bunun yerine romanda anlatılan dönemle ilgili okuyucunun çıkarımda bulunabileceği bazı materyal ya da kavramlar yer almıştır. Buna örnek olarak, romanda **Sessiz Savaş** teriminin, Cezayir İç Savaşı sonrasına atıfta bulunmasını gösterebiliriz. Böylece dönemin 2002 yılı sonrası her hangi bir

zaman dilimi “olabileceği”²³ belirtilmektedir. **Sessiz Savaş** teriminin geçtiği ve böylece hikâyenin zamanına dair bize ipucu veren kullanımlara şu cümleleri örnek olarak gösterebiliriz.

- أنا امرأة من لحم و دم و كثير من الهبل الذي قتلته الحرب الصامتة بعد أن فككته الحرب الأهلية.²⁴

“Ben, et, kan ve en çok da saflıktan meydana gelmiş biriyim. Ki o saflığımı iç savaş parça parça ettikten sonra sessiz savaş öldürdü.”

Cezayir iç savaşının kaç yıl devam ettiğine dair bilgi veren bir cümle aşağıda verilmiştir:

راوغت الحرب الأهلية طوال عشر سنوات، و ليس الآن أوان الموت بعدما نامت السكاكين قليلاً، و هدأت
البغضاء.²⁵

“İç savaş on yıl boyunca hile yaptı. Şimdi ise savaş baltaları gömülmüş ve nefret duygusu sakinleşmişken ölme zamanı değil.”

Dönemle ilgili çıkarımda bulunmamıza olanak sağlayan bir diğer ipucu da, romanda adı geçen sosyal paylaşım sitesi **Facebook**’dur. Yâmâ sevgilisi Fâdî ile pek çok kez Facebook üzerinden iletişim kurmaktadır. Facebook, 2004 yılında kurulmuştur.²⁶ Böylece hikâyenin geçtiği tarihin 2004 ve sonrası bir zaman dilimini işaret ettiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda örnek olarak şu cümleler gösterilebilir:

نهاري كان ثقیلاً. لم أفكر في شيء سوى في أن أتواصل على الفيسبوك، كالعادة، مع حبيبي فادي أو
فاوست،²⁷ . . .

“Günüm yorucu geçmişti. Sevgilim Fâdî (Fâust) ile her zaman ki gibi Facebook üzerinden konuşmak dışında hiçbir şey düşünmüyordum.”

و أتخفى في مساحة الفيسبوك الزرقاء، مملكتي، بحيث أرى و أتابع الجميع، و لا يراني أحد.²⁸

²³Burada özellikle “olabileceği” ifadesini kullanmamızın nedeni, romanın arka planını oluşturan dönemin çerçevesini daha da daraltabileceğimiz çıkarımlarda bulunma imkânını bizlere sunan başka ipucu materyalleri de inceleyecek olmamızdır.

²⁴Memleketu'l-ferâşe, s. 27.

²⁵Memleketu'l-ferâşe, s. 22.

²⁶(Çevrimiçi) <https://sosyalaglarim1.wordpress.com/2014/05/29/facebook-ne-zaman-kuruldu-facebook-kurulus-tarihi/> 11.06.2019.

²⁷Memleketu'l-ferâşe, s. 24.

“Herkesi görüp bağlantı kurabildiğim ve kimsenin beni göremediği krallığının, Facebook’un mavi boşluğunda saklanıyorum.”

Aşağıda yer alan cümleler, romanda spesifik olarak belli tarihlerin ifade edildiği durumlara örnek olarak verilebilir. (Yâmâ, Dave’in ailesinin nasıl İspanya’dan Cezayir’e geldiğini anlatırken)

ديف نفسه لم يكن أكثر من طفل عاشق لكل شيء. منه عرفت قصة جده الإسباني وكيف جاء من بعيد

نحو أرض سمع بها ولم يرها أبدا. كيف ترك حقوله في منطقة روندا و جاء إلى وهران بعد مجازر

الحرب الأهلية في ١٩٣٦²⁹

“Dave, her şeye âşık bir çocuktan daha fazlası değildi. Ben, İspanyol dedesinin hikâyesini, sadece duyduğu ve hiç görmediği topraklara uzaklardan nasıl geldiğini ve 1936’daki iç savaşta yaşanan katliamlardan sonra Ronda bölgesindeki tarlalarını nasıl terk edip Vehran’a geldiğini, ondan öğrendim.”

(Yâmâ ve Dave, Dave’in annesinin cenazesini dedesinin mezarının da bulunduğu mezarlığa götürdüklerinde karşılaştıkları manzara esnasında)

رأى شاهدة جده التي كتب عليها:

هنا يرتاح خمينيث دالمدو... المولود في ١٩... في منطق... اتكأ على ركبتيه و بدأ يجمع قطع الشهادة

المكسورة و يركبها. طلبنا يومها من حارس المقبرة الجديد أن يأتينا بقليل من الإسمنت و قمنا ب لصق

القطع مع بعضها, و أعدنا قراءة الشهادة: هنا يرتاح خمينيث دالمدوفار, المولود في ١٩٠٦ في

منطقة روندا. توفي بالعاصمة في ١٠ أكتوبر ١٩٧٥³⁰.

“Dedesinin mezar taşını gördü, Üzerinde şöyle yazıyordu:”

“Burada Hemînîs Dâlmedû.... yatmaktadır, Doğum Tarihi: 19.....da Böl.....de”

²⁸Memleketu’l-ferâşe, s. 61.

²⁹Memleketu’l-ferâşe, s. 29.

³⁰Memleketu’l-ferâşe, s. 31.

“Dizlerinin üzerine çöktü ve kırık mezar taşının parçalarını toplamaya ve yerine koymaya başladı. O gün mezarlığın yeni bekçisinden bize biraz çimento vermesini istedik. Parçaları birbirine yapıştırdık ve mezar taşını okunabilir hale getirdik.”

“Burada Hemînîs Dâlmedûfâr yatmaktadır, Doğum: 1906 Rûndâ bölgesinde , Ölüm: Başkentte Ekim 1975te.”

Aşağıda yer alan cümlelerde zaman kavramı, ayrıntılı bir biçimde vurgulanmıştır. Romanın genelinde yazarın çok ehemmiyet vermemiş olduğu zaman olgusu, Yâmâ'nın Fâust'a duyduğu hasretin boyutunu ifade etmek için başarılı bir biçimde kullanılmıştır.

(Yâmâ, Fâust (فأوست) 'a olan hasretini ifade etmek için, ondan ayrı kaldığı vakti ayrıntılı bir biçimde dile getirirken)

و أحيانا أغرق في عرس الفراشات التي تستحم في ألوان الشجر و النوار و الهواء, و أسبقها في
هشاشاتها القلقة, فقط لأتحمل غيابه الذي استمر ثلاث سنوات و شهرين و خمسة أيام و ثلاث ساعات
و عشر دقائق و سبع ثوان بالضبط في اللحظة التي تأملت فيها عقرب الساعة و هو يركض نحو

منتصف الليل.³¹

“Bazen havanın, çiçeğin ve ağacın renkleri içerisinde yıkanmakta olan kelebeklerin düğününe dalyorum. Endişe verici boyuttaki kırılğanlıkları hususunda onlarla yarışıyorum. Sadece bunu, **üç yıl, iki ay, beş gün, üç saat, on dakika ve yedi saniye** süren yokluğuna tahammül edebilmek için yapıyorum. Tam olarak o esnada saatin akrebine bakıp dalmışım. Ki akrep gecenin yarısına doğru adeta koşturmakta...”

3.2.6. Mekân

Vâsînî El-‘Arac, bu romanında mekân unsurunu çok ön planda tutmamıştır. Daha doğrusu uzun mekân tasvirlerine neredeyse hiç yer vermemiş, sadece bir kaç betimlemeyle sınırlı tutmuştur. Hatta romanın başkahramanı olan Yâmâ'nın hayal dünyasını bir mekân olarak nitelersek, romanda gerçek mekân unsurlarından daha

³¹Memleketu'l-ferâşe, s. 34.

çok yer teşkil etmiştir diyebiliriz. Elbette bunun en önemli sebebi romanda anlatılmak istenen hikâyenin daha çok soyut kavramlarla aktarılacak özellikte olması, psikolojik yönünün ağır basmasıdır diyebiliriz.

Romanda, savaşın geride bıraktığı fiziksel ve psikolojik yıkımın etkilerinin tam olarak silinmediği bir şehrin atmosferi vardır. Bu şehirde Yâmâ'nın kendini en güvende hissettiği mekân evidir. Fiziki olarak dışarıdaki tehlikelerden korunabileceği bir yer olmasının yanı sıra, psikolojik olarak da Yâmâ için bir sığınak gibidir. Çünkü evine geldiğinde vakit kaybetmeden bilgisayar başına geçer ve facebook'tan Fâust ile konuşmaya başlar. Böylece gerçek dünyayı dışarıda bırakıp sanal dünyada teselli bulmaya çalışır. Evine geldiğinde kendini nasıl güvende hissettiğini romanın ilk sayfasında şöyle ifade etmiştir:

كنت جدّ متشنجة، لكن بمجرد أن دخلت إلى عمق البيت أحسست بأمن غريب و ذهبت كل ارتباكاتي التي كانت تعتريني و أنا في الطريق،³²

“Çok gerilmiştim, ancak evin içine girdiğimde garip bir güven duygusu hissettim. Yoldayken beni etkisi altına alan tüm mide bulantılarım geçti.”

Romanda yer alan diğer mekânlardan bazıları şunlardır:

Yâmâ'nın yaşadığı ev: Evin detaylı bir betimlemesi yapılmamış, yalnızca Zubeyr (Bâbâ Zûrbâ)'in çalışma odasından ve odadaki bazı eşyalardan bahsedilmiştir. Buna örnek teşkil edecek bir kaç cümle şunlardır:

رميت محفظتي و الكلاينات باس على الصوفا، ثم استلقيت بظهري على كرسي مكتب والدي المريح، الذي نقلت نحوه كل أغراضي الحميمة و الثمينة، مباشرة بعد مقتله. لم أغير شينا في ترتيبه الذي اختاره هو، سوى أنني أضفت إلى اللوحات التي اقتناها من معارض كثيرة، قبل الحرب الأهلية، و صورته الكبيرة، [[بعويناته]] الطبية، هارمونيكاً ديف، التي علقتها على حائط والدي زبير أو بابا زوربا كما أسميته، فبدت كتحفه نادرة، على ارتفاع متر من على رأسي. كلما التفت نحوها، رأيتها في

³²Memleketu'l-ferâşe, s. 10.

استكانتها الجميلة و رأيت وجه ديف الطفولي، و لوحة عازف الكلارينات،

و هي نسخة مرقمة من لوحة بيكاسو بالعنوان نفسه، التي اشتريتها من سوق العتيق في كاتالونيا.³³

“Çantamı ve basklarnetimi kanepenin üzerine fırlattım. Daha sonra, ölümünden hemen sonra tüm samimi ve değerli heveslerimi kendisine aktardığım neşeli babamın masasının sandalyesine sırtımı yasladım. Onun bizzat seçerek yapmış olduğu düzenlemede değişiklik yapmadım. Yalnızca iç savaş öncesi pek çok sergiden satın almış olduğum tabloları, onun büyük resmini ve babam Zubeyr ya da benim taktığım isimle Bâbâ Zûrbâ’nın duvarına asmış olduğum Dave’in mızıkasını oraya ekledim. Ki o, kafamın bir metre üzerinde nadir bir şaheser gibi görünüyordu. Ne zaman oraya baksam onu, güzel bir uysallık içinde görüyorum. Dave’in çocuksu yüzünü ve “Klarnet sanatçısı” tablosunu görüyorum. Ki o, Katalonya’da antika çarşısından satın almış olduğum, aynı isimli Picasso tablosundan numaralanmış bir nüsha.

Depott-jazz grubunun kullandığı mahzen:

اعدنا تنظيم المخزن من جديد و طليناه باللون الابيض من اجل المزيد من الضوء. فتحنا في حائطه الخشن،
المطل على الشارع والبحر نافذتين كبيرتين.³⁴

“Mahzeni yeniden düzenledik ve daha aydınlık olsun diye beyaz boyayla badana yaptık. Sert duvarına cadde ve deniz tarafına bakacak şekilde iki büyük pencere koyduk.”

Seyyidî’l-hulvî zaviyesi:

كانت زاوية معزولة و لكن من شدة امتداد المدينة، أصيبت الزاوية الصغيرة في عمقها، بئتم كبير. مثل
المغارة المعزولة. لولا صحن الجامع الكبير المقابل لها، الذي كان يعطيها امتداداً أكبر من حجمها الفعلي.³⁵

“Zaviye, etraftan soyutlanmış bir durumdaydı. Ancak şehrin büyük ölçüde genişlemesinden dolayı küçük zaviye kendi içine çekilmiş gibiydi. Ona gerçek

³³Memleketu’l-ferâşe, s. 23.

³⁴Memleketu’l-ferâşe, s. 15.

³⁵Memleketu’l-ferâşe, s. 232.

hacminden daha büyük bir genişlik vermiş olan karşısındaki büyük caminin avlusu olmasa, tıpkı izole edilmiş bir mağara gibiydi.”

3.2.7. Dil ve Üslup

Romanın geneline baktığımızda yazarın Fasih Arapça kullandığını söyleyebiliriz. Bu durumun nedeni, romanın anlatıcısı olan Yâmâ'nın iyi eğitim almış, edebiyata ve sanata yoğun ilgi gösteren bir genç kız olmasıdır. Kendisinden beklendiği gibi Fushâ konuşmaktadır. Bu bakımdan yazarın, anlatıcısını ve romanda kullanmış olduğu dili tutarlı bir biçimde bir araya getirdiğini söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra, içerisinde çeşitli bağlaçların bulunduğu uzun cümlelerin romanın içerisinde pek çok kez kullanıldığını söylememiz mümkündür. Romanda yer alan uzun cümlelere örnek olarak şunlar gösterilebilir:

هذه المرة لم أجد صعوبة كبيرة في فتح الباب منذ أن غيّرت المفاتيح القديمة التي تصدأ بغضها أو على الأقل هكذا بدا لي، إذ كلما كنت متسريعة في الوصول إلى البيت، تثبت المفتاح على وضعية واحدة ولا يتحرك إلا بصعوبة كبيرة و بعد محاولات يائسة، يكون قد تجمد فيها دمي، و تحوّل إلى قطعة ثلج من شدة الخوف الذي يجتاحني كلياً.³⁶

“Eski anahtarları değiştirdiğimden beri bu kez kapıyı açmada büyük bir zorluk yaşamadım. Ki o anahtarların bazıları paslanmıştı ya da en azından bana öyle geliyordu. Ne zaman eve girmek için acele etsem anahtarlar tek bir vaziyette sabit kalır ve ancak büyük zorluklar neticesinde hareket ederdi. Boşa sarf edilen çabaların ardından kanım donar ve beni tamamen etkisi altına alan korkunun şiddetinden meydana gelen bir kar tanesine dönüşürdü.”

يبدو أن اسم الفرقة علق بسرعة في رؤوس عشاق الموسيقى في زمن الخوف، بالخصوص الشباب، قبل أن تبدأ حرب التقتيل اليومي، و تعقبها عشر سنوات من الحرب الصامتة، و نخسر ديف الذي كان أنشطنا، ليتحول إلى جرح مفتوح صعب أن ينغلق في مقبرتي الداخلية التي تكاثر عدد سكانها.³⁷

³⁶Memleketu'l-ferâşe, s. 10.

³⁷Memleketu'l-ferâşe, s. 15-16.

“Görünen o ki, grubun ismi korku döneminde müzikseverlerin akıllarına- özellikle gençlerin-kazınmış. Her gün devam eden katliam savaşı ve onu takip eden on yıllık sessiz savaştan ve sakinlerinin sayısı artmakta olan içimdeki mezarlıkta kapanması zor olan açık yarayı iyileştirmek için en çok gayret eden Dave’i kaybetmemizden önceydi.”

Yazar, romanın pek çok bölümünde felsefi veya edebi açıdan zengin cümlelere de yer vermiştir. Buna örnek olarak şu cümleler verilebilir:

و عندما انتهت الحرب الأهلية، فكرت في أن أرحح لحياتي الطبيعية و لكنني لم أستطع. لأن حياتي الأولى، بكل بساطة، ماتت مع الحرب.³⁸

“İç savaş sona erdiğinde, normal yaşamıma geri döneceğimi düşünmüştüm. Ancak bunu başaramadım. Çünkü önceki hayatım, basitçe savaşla birlikte ölmüştü. ...”

Aslında bu cümleler, iç savaş ve sonrası dönemin, Yâmâ’nın yaşamından neler alıp götürdüğünün çarpıcı bir biçimde dile getirilmesidir. Savaş sona ermiş olsa da geride bırakmış olduğu yıkımın kalıcı olabileceğinin açık bir ifadesidir.

Annesi öldükten sonra Yâmâ, söylemiş olduğu şu cümlelerle, o an hissettiklerini en kısa ve en etkili biçimde ifade etmektedir:

ماتت فيرجي في السكينة التي اشتتها. و انتهى كل شيء. و سقط الجسر الثاني في مدينة قلبي.³⁹

“Fîrcî, arzuladığı sakinlik içinde öldü. Her şey bitti. Kalbimin şehrindeki ikinci köprü de yıkıldı.”

Belki de onlarca cümleyle anlatılabilecek duygular, yalnızca üç cümleyle adeta okuyucunun zihnine kazınmıştır. Yazar, burada Yâmâ’nın duygularını sade ve gerçekçi bir üslupla ifade etmiştir. Yâmâ’nın *İkinci köprü* terimini kullanmış olması, daha önce yaşamış olduğu kayıplara gönderme niteliğindedir. Büyük olasılıkla babasının ölümüne atıfta bulunmuştur.

³⁸Memleketu’l-ferâşe, s. 245

³⁹Memleketu’l-ferâşe, s. 214

نخسر ديف الذي كان أنشتنا، ليتحول إلى جرح مفتوح صعب أن يغلق في مقبرتي الداخلية التي تكاثر عدد سكانها.⁴⁰

“En çalışanımız olan Dave’i kaybettik. İçimdeki mezarlıkta kapanması zor açık bir yaraya dönüştü. O mezarlığın içinde bulunanların sayısı da artıyordu.”

Dave’in ölümünün Yâmâ üzerindeki etkisini anlatmak için yazarın kullanmış olduğu *İçimdeki mezarlık* benzetmesi (metafor) yerinde olmuştur. Çünkü romanın genelinde karamsar bir ruh hali gösteren Yâmâ karakteri, sevdiklerini kaybetmiş olmasının ve yaşadıklarının etkisiyle bu durumdadır. Fiziksel olarak hayatta olsa da ruhu her geçen gün ölmektedir.

Romanın bazı bölümlerinde Fransızcanın fiili varlığı gözlenmektedir. Öyle ki, bazı cümleler Fransızca olarak kitapta yer almış ve bu cümlelerin Arapça karşılıkları dipnot biçiminde okuyucuya sunulmuştur. Bu tip durumlara şu cümleler örnek olarak gösterilebilir:

(Yâmâ, Küçükken klarnet çalma konusunda Arapça öğretmeniyle fikir ayrılığına düştüğünde, öğretmenini klarnetin ne kadar güzel bir enstrüman olduğuna ikna etmek için **Hector Berlioz** adlı bir müzisyenin klarnet hakkındaki sözlerini öğretmenine aktarırken)

“La clarinette est peu propre à l’idylle, c’est un instrument épique, comme les cors, les trompettes et les trombones. Sa voix est celle de l’héroïque amour; et si les masses d’instruments de cuivre, dans les grandes symphonies militaires éveillent l’idée d’une troupe guerrière couverte d’armures étincelantes, marchant à la gloire ou à la mort, les nombreux unissons de clarinettes, entendus en même temps, semblent représenter les femmes aimées, les amantes à l’œil fier, à la passion profonde, que le bruit des armes exalte, qui chantent en combattant, qui couronnent les vainqueurs ou meurent avec les vaincus. Je n’ai jamais pu entendre de loin une musique militaire sans être vivement ému par ce timbre féminin des clarinettes, et préoccupé d’images de cette nature, comme après la lecture des antiques épopées. Ce beau soprano instrumental, si

⁴⁰Memleketu’l-ferâşe, s. 15-16.

retentissant, si riche d'accents pénétrants quand on l'emploie par masses, gagne dans le solo en délicatesse, en nuances fugitives, en affectivités mystérieuses ce qu'il perd en force et en puissants éclats. Rien de virginal, rien de pur comme le coloris donné à certaines mélodies par le timbre d'une clarinette jouée dans le médium par un virtuose habile. C'est celui, de tous les instrument à vent, qui peut le mieux faire naître, enfler, diminuer et perdre le son. De là la faculté précieuse de produire le lointain, l'écho, l'écho de l'écho, le son crépusculaire. N'est-ce pas la vierge isolée, la blonde fiancée du chasseur, qui, les yeux au ciel, mêle sa tendre plainte au bruit des bois profonds agités par l'orage⁴¹

Yukarıda yer alan Fransızca cümlelerin romanda dipnot olarak Arapça karşılıkları verilmiştir (Romanın 21. sayfasında)

(Yâmâ'nın kız kardeşi Mâryâ (Kûzît)'in gönderdiği kısa mesaj)

Ne vous inquiétez pas. Je vais bien. On est juste pris par les préparatifs de notre mariage moi et Thomas. Portez vous bien.⁴²

“Benim için endişelenmeyin. Ben iyiyim. Sadece Thomas ve ben düğünümüzün hazırlıklarıyla uğraşıyoruz. Kendinize iyi bakın”

(Kitapta geçen bir şarkı)

Dans notre si beau pays, nous aimons la danse

Nous aussi, on deteste les guerres

On aime le Tango

Le Tango n'est pas l'apanage des forts

On prend une bière tango, on voit mieux la

vie

⁴¹Memleketu'l-ferâşe, s. 19-21.

⁴²Memleketu'l-ferâşe, s. 137.

Et on danse avec les chimères sur le pont des

morts⁴³

Güzel ülkemizde dans etmeyi severiz

Ve aynı zamanda savařlardan nefret ederiz

Tangoyu çok severiz

Tango yalnızca güçlüler için değil

Tango marka bira içiyoruz ve kendimizden geçiyoruz

Ve ölüler köprüsü üzerinde hayaletlerle dans ediyoruz

(Yâmâ'nın kız kardeşi Mâryâ (Kûzît)'in gönderdiği bir başka kısa mesaj)

Mille excuses. Très occupée en ce moment. Sincères condoleances. Bon courage chère Yama..⁴⁴.

“Çok çok özür diliyorum. Bu aralar gerçekten meşgulüm. En içten duygularımla başsağlığı diliyorum. İyi şanslar sevgili Yâmâ..”.

(Boris Vian'a ait bir şarkının sözleri, aşağıda verilmiştir.)

...Monsieur le Président

(Başkan efendim)

Je viens de recevoir

(Bana göndermişsin)

Mes papiers militaires

(Askeri belgelerimi)

⁴³Memleketu'l-ferâşe, s. 203.

⁴⁴Memleketu'l-ferâşe, s. 214.

Pour partir à la guerre

(Savaşa gitmem için)

Avant mercredi soir

(Çarşamba akşamından önce)

Monsieur le Président

(Başkan efendim)

Je ne veux pas la faire

(Savaşı reddediyorum)

Je ne suis pas sur terre /...Pour tuer des pauvres gens

(Ben fakirleri öldürmek için bu topraklarda değilim)

Depuis que je suis né

(Bu dünyaya geldiğimden beri)

J'ai vu mourir mon pere

(Babamın öldüğünü gördüm)

J'ai vu partir mes frères

(Kardeşlerimin gittiklerini gördüm)

Et pleurer mes enfants

(Ve çocuklarım kaldı)

...Ma mère a tant souffert

(Annem ne çok acı çekti)

Quand j'étais prisonnier

(Ben hapse girdiğimde)

On m'a volé ma femme

(Benden eşimi çaldılar)

On m'a vol volé mon âme

(Benden ruhumu çaldılar)

Et tout mon cher passé

(Ve tüm güzel geçmişimi)

Demain de bon matin

(Yarın sabah)⁴⁵

Je fermerai ma porte

(Kapımı kapatacağım)

...Au nez des années mortes

(Ölüm yıllarının yüzüne)

Et je dirai aux gens:

(İnsanlara söyleyeceğim)

Refusez d'obéir

(Emirlere uymayın)

Refusez de la faire

⁴⁵Yazar, kitabındaki kendi dipnotunda bu kısmı غداً yani **yarın** olarak çevirmiştir. Ancak **Demain de bon matin** Fransızca'da **yarın sabah** anlamında kullanıldığı için Türkçe tercümesini bu şekilde vermeyi uygun gördük.

(Yapmayı reddedin)

N'allez pas à la guerre

...Refusez de partir

(Bulunduğunuz yerden ayrılıp savaşa gitmeyi reddedin)

Monsieur le Président

(Başkan efendim)

Si vous me poursuivez

(Eğer peşime düşerseniz)

Prévenez vos gendarmes

(Askerlerinizi uyarın)

Que je n'aurai pas d'armes

(Ben silah taşımıyorum)

Et qu'ils pourront tirer⁴⁶

(Bana ateş edebilirler)

Roman içerisinde Arapçanın yanı sıra ve Latin alfabesiyle de yazılışları birlikte verilmiş olan sözcüklerden bazıları:

ديبُو - جاز

Dépôt- Jazz⁴⁷

بريستول ميير الأمريكية Bristol Myers Squibb⁴⁸

ميفيستوفيليس

Méphistophélès⁴⁹

⁴⁶Memleketu'l-ferâşe, s. 286-287.

⁴⁷Memleketu'l-ferâşe, s. 12.

⁴⁸Memleketu'l-ferâşe, s. 37.

⁴⁹Memleketu'l-ferâşe, s. 46.

جيب

Jeep⁵⁰

مونكيز هاوس

Monk's House⁵¹

أوشويتز

Auschwitz⁵²

الماجستيك

Le Majestic⁵³

كامي سان سونس Camille Saint- Saens⁵⁴

3.3. ROMANDA KULLANILAN TEKNİK UNSURLAR

Memleketu'l- Ferâşe'yi bir önceki kısımda içeriğindeki materyal unsurlar bakımından değerlendirmeye çalıştık. Yazarın okuyucuya aktarmak istediklerini, alt başlıklar halinde inceleyerek yorumlamaya gayret ettik. Bu kısımda ise, yazarın romanını kaleme alırken hangi yöntemleri benimsediğini, kullandığı yöntemlerin niteliklerini romanın içerisinden örnekler vererek açıklamaya çalıştık.

El-a'rac, romanında pek çok anlatım tekniğini kullanmıştır. Anlatıcı-kahramanın doğasına uygun olarak farklı anlatım tekniklerinin uygulanmış olması eseri, okuyucu nazarında daha zengin kılmıştır. Romanda yer alan bu teknikleri, esere kazandırmış oldukları nitelik bağlamında inceleme gayreti gösterdik.

3.3.1. Anlatma-Gösterme Tekniği

Bu tekniği kendi içerisinde detaylandıracak olursak, anlatma tekniğinin destan ve romanda, gösterme tekniğinin ise tiyatrodaki kullanıldığını ifade edebiliriz. Bu iki tekniğin roman içerisinde gerekli görülen kısımlarda ve gerektiği miktarda beraber kullanılmasının ideal olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü hikâyede bazı kısımlar anlatma tekniğiyle ifade edildiğinde, anlatıcı ön plandadır ve okuyucunun odak noktasındadır. Eğer gaye anlatıcıyı ön plana çıkarmak ise, bu teknik ile bu gaye gerçekleştirilmiş olur. Öte yandan hikâyenin daha doğrusu hikâyedeki bir **sahnenin**

⁵⁰Memleketu'l-ferâşe, s. 67.

⁵¹Memleketu'l-ferâşe, s. 141.

⁵²Memleketu'l-ferâşe, s. 215.

⁵³Memleketu'l-ferâşe, s. 433

⁵⁴Memleketu'l-ferâşe, s. 472.

ön plana çıkması ve okuyucunun gözünde daha canlı olarak belirmesi istendiğinde gösterme tekniği vasıtasıyla **anlatıcı** adeta **sahneden** iner ve sahnedekilerle okuyucu baş başa bırakılır. Yâmâ(anlatıcı) ise, romanın başından sonuna kadar varlığını neredeyse hep hissettiğimiz, kendi bakış açısından süzülen hikayeyi bize anlatan kişidir. Aşağıda yer alan cümleler bu tekniğin kullanıldığı durumlara örnek teşkil etmektedir:

عودتي الى ديبيو- جاز اراحتني كثيرا. هي بيتي و ذاكرتي حتى و لو غاب اليوم عن الفرقة الكثير ممن كنت
أحبهم.¹

“Depot-jazz’a geri dönmüş olmam beni çok rahatlattı. Şimdi, sevdiklerimin çoğu gruptan ayrılmış olsa da orası benim adeta evim ve hafızam.”

حتى اخي رايان الذي كان يمكنه ان يساعدني, فشل في كل شيء. احترق مثل فراشة ذهبت نحو النار بعينين
مفتوحتين.²

“Bana yardım etme imkânı olan erkek kardeşim Râyân bile, her şeyde başarısız olmuştu. Açık gözleriyle ateşe doğru giden bir kelebek gibi yanıp yok olmuştu.”

3.3.2. Geriye Dönüş Tekniği

Yazar, bu tekniği anlatıcının karakteristik özelliğine uygun bir biçimde, her hangi bir kronolojik sıralamayı dikkate almadan gelişigüzel bir biçimde kullanır. Yâmâ, bir olayı anlatırken geçmişe dönüp başka bir olayı ya da olayları anlatmaya başlar. Bunu öylesine çok yapar ki bazen okuyucunun zihninde, içerisinde hikâyenin cereyan etmiş olduğu **zaman** ile anlatıcının **anlatma zamanı** birbiriyle karmaşık bir düğüm haline gelir. Bu tekniğin yazar tarafından kullanılma biçimi, dağınık olmakla birlikte romana gerçeklik (sahihlik) özelliği katmıştır. Çünkü insan zihni, geçmişini hatırlarken kronolojik olarak değil, daha çok dışsal etkenlerin geçmişini çağrıştıracı özellikleriyle harekete geçer. Hayal dünyası çok geniş olan Yâmâ’nın da zihnen geçmişe dönmesi, kendisiyle tutarlı bir biçimde gerçekleşir.

¹Memleketu’l-ferâşe, s. 12.

²Memleketu’l-ferâşe, s. 85.

Yâmâ, Fâust (فاوست) 'a yazmış olduğu ve çekmecesinde biriktirdiği mektuplardan bahsettiği esnada geçmişe dönerek ilk olarak bu mektupları yazmaya nasıl başladığını ve ilk mektubunun içinde yazılanları anlatmaya başlar. Aşağıda bununla ilgili iki cümleye ve yazdığı ilk mektubun bir kaç cümlesine yer verilmiştir:

هيلي الاول كان ليلة ميلاده. ليلتها اقترفت أول رسالة له:

“لو فقط تعلم كم انت في قلبي. و لكنك لا تعلم. غدًا عيد ميلادك يا مسيحي الصغير . سيأتي و انت بعيد عني. ستمضي مع أية امرأة غيري.³”

“İlk ahmaklığım, onun doğum gününün olduğu geceydi. O gece ona ilk mektubu yazma suçunu işledim.” (Bu cümlede **yazmak** anlamına gelen **كتب / ألف** gibi fillerden birini kullanmak yerine yazar, **اقترفت (suç) işlemek** anlamına gelen fiili özellikle kullanmış olmalı. Bu mektupları yazmasının neden bir hata olarak nitelendirildiği, okuyucuya romanın sonlarında mutlak bir biçimde gösteriliyor)

(Yâmâ, daha sonra yazdığı mektubun ilk satırlarını okuyor)

“Keşke sadece kalbimdeki yerinin ne kadar olduğunu bilebilseydin. Ancak bilmiyorsun. Yarın doğum günün benim küçük mesihim. Sen benden uzaktayken (Doğum günün) gelecek. Doğum gününü benim dışımda her hangi bir kadınla geçireceksin.”

Küçük yaşta klarnet eğitimi almış olan Yâmâ, okuldaki hocalarından birinin bu konuda kendisine telkinde bulunup, başka bir enstrüman öğrenmesini tavsiye ettiğinden bahseder. Yâmâ, bu durumdan bahsettikten sonra, geçmişte hocasıyla aralarında geçen diyalogu okuyucuya şöyle aktarır:

- لماذا تكره هذه الآلة يا استاذ؟ مع ان صوتها جميل.

- Niçin bu enstrümandan nefret ediyorsunuz hocam? Sesi bu kadar güzel olmasına rağmen.

- لانها غير مريحة. طولها ومنقارها و هيأتها لا تعجبني

³Memleketu'l-ferâşe, s. 27.

- Çünkü rahat değil. Uzunluğu, uç kısmı ve şekli hoşuma gitmiyor.

- مع انها آلة ناعمة ولذيذة و ناعمة.

- Yumuşak, tatlı ve yumuşak bir enstrüman olmasına rağmen.

- من قال هذا الكلام الفارغ⁴.

- Bu boş lafı kim söylemiş?

(Yâmâ, Facebook üzerinden sevgilisi Fâust ile konuşurken bir an için geçmişte büyükannesinin söylediklerini hatırlar)

- حبيبي. قلت لك منذ البداية أنا هكذا. عاجزة عن قتل حشرة، فلا تحاسبني بقسوة.

فجأة قفز أمام عيني وجه جدتي الذي يحتل خلفية الحاسوب الزرقاء.

عندما كنت صغيرة، أدخلت جدتي في دماغي فكرة أن الكائنات الصغيرة من البعوضة حتى الفيل، هي عبارة عن أرواح حية رزقها الله أكثر الحواس حدة و حيوية، أحياناً أكثر من البشر.⁵ . . .

- Sevgilim. Sana en baştan beri ben böyleyim diye söyledim. Bir böcek bile öldüremem. Beni acımasızca yargılama.

“Aniden gözümün önünde bilgisayarın mavi arka planında büyükannemin yüzü belirdi.

Ben küçükken, babaannem, sivrisinekten küçük canlılardan file kadar tüm canlıların, Allah'ın (bazen insanoğlunda var olandan bile) daha yoğun ve daha canlı duyuları bahşetmiş olduğu canlı ruhlardan meydana geldiğiyle ilgili bir fikri zihnime işlemişti.”

3.3.3. Diyalog Tekniği

Yazar, romanın geneline bakıldığında, Yâmâ ile Fâust arasında facebook üzerinden iletişim halinde oldukları bölümlerde bu tekniği yoğun olarak kullanmıştır. Ayrıca kimi zaman da Yâmâ ile annesi veya babası arasında geçen ve çoğunlukla

⁴Memleketu'l-ferâşe, s. 19.

⁵Memleketu'l-ferâşe, s. 95.

Geriye Dönüş (Flashback) yapıldığı bölümlerde bu teknik sıkça karşımıza çıkmaktadır. Diyaloglar içerisinde kullanılan cümleler, kimi zaman çok uzun, kimi zaman da çok kısa biçimde yer almıştır. Aşağıdaki diyaloglar uzun cümlelerden oluşan biçimlere örnek olarak verilebilir:

(Yâmâ, Fâust'a duyduğu hasreti ve ona ait gerçek bir resmi daha doğrusu sanal dünyadaki Fâust'u değil de gerçek Fâust'u ne kadar çok görmek istediğini söylerken aralarında geçen konuşmalardan bir kaç örnek)

- حبيبي فاوست، أصبحت هشة جدا لدرجة أنني لم أعد أعرف نفسي. من يضمن لي أنني سأعيش طويلاً حتى أراك. أخاف أن يسرقني الموت قبل الأوان في وضع الاحرب و اللاسلم التي تعيشها مدينتنا، و هو الأقسى. غيابك حبيبي طال، و طاقتي على التحمل تجاوزت حدها

- Fâust sevgilim, adeta kendimi tanıyamayacak kadar kırılgan bir hale geldim. Kim bana seni görebilecek kadar uzun yaşayacağımın garantisini verebilir ki? Şehrimizin yaşamakta olduğu savaş ve barış ortamında, zamansız bir şekilde ölümün beni almasından korkuyorum ki bu en zor olan şey. Yokluğun sevgilim, uzadıkça uzadı ve dayanma gücüm, tahammül sınırını aştı.

- و ماذا أقول عن منفاي الذي قارب العشر سنوات؟ في العينين أنت يا اجمل عمر. لم يبق الكثير لكسر هذه الغربة القاتلة. لا بد أن يكون وجه البلاد قد تغير كلياً. سنلتقي في عرض مسرحيتي لعنة غرناطة. انتهينا من الترتيبات الأخيرة مع وزارة الثقافة و السياحة و حتى وزارة الداخلية. لقد تعبنا. سأعود الى وطني، و سأعرف كيف أضعك في العينين و أهرب بك نحو كل الأمانة السحرية. بلادنا واسعة مثل سماء و دافنة كشمس، ينقصها فقط من يذكرها بذلك من حين لآخر.

- Neredeyse 10 yıllık bir süreye yaklaşan sürgünümle ilgili ne diyeyim ki? Ömrümün en güzeli iki gözümde sen varsın. Bu dayanılmaz gurbetin bitmesine az kaldı. Ülkenin çehresi tamamen değişmiş olmalı. **Granada'nın laneti** adlı tiyatro oyunumun gösteriminde buluşacağız. Kültür ve Turizm Bakanlığıyla hatta içişleri Bakanlığıyla son hazırlıkları tamamladık. Yoruldum. Vatanıma geri döneceğim ve seni nasıl göreceğimi bileceğim. Seni tüm büyümlü mekânlara kaçıracağım. Ülkemiz, gökyüzü kadar geniş ve Güneş gibi sıcacık. Yalnızca, ara sıra böyle olduğunu hatırlatmayı ihmâl ediyor.

- لكنني تعبت يا عمري.

- *Ancak ömrüm benim ben yoruldum.*

- شهور قليلة فقط. ستكون عودة جميلة إلى أرضي و وطني. يااه يا ياما الحبيبة. تعرفين أنني أحب الخريف لأنه يمنحنا فرصة غريبة للاستيقاظ التدريجي بعد غفوة الموت في الصيف و الخمول مثل بقية الكائنات الحية التي يصوم بعضها فيها مثل الحلزون.⁶

- *Sadece bir kaç ay. Topraklarıma ve vatanıma güzel bir dönüş olacak. Yaa! Yâmâ sevgilim. Sonbaharı sevdiğimi biliyorsun. Çünkü o, yaz mevsimindeki ölüm uykusundan sonra yavaş yavaş uyanmak için bize garip bir fırsat verir. Aynı şekilde, bir sarmal gibi bazılarının orada oruç tuttuğu canlı varlıkların geri kalanına benzeyen bitkinlikten sonra yavaş yavaş uyanmak için garip bir fırsat verir.*

Aşağıdaki konuşmalar kısa biçimde oluşturulmuş diyaloglara örnek olarak verilebilir:

(Yâmâ, annesine Dâvûd (Dave) ile olan ilişkilerinden bahsederken aralarında geçen konuşmalardan bir kaç örnek)

- كيف تفعلين مع الأولاد؟

- *Çocuk konusunu nasıl halledeceksin?*

- لم نصل بعد الى هذا.

- *Henüz o noktaya varmadık.*

- ستصلين يوماً الى هذا.

- *Bir gün o noktaya varacaksın.*

- يومها سأقول لك.

- *O gün sana söylerim.*

⁶Memleketu'l-ferâşe, s. 26-27.

- خَلِينِي نَشُوف أَمَه.

- Annesini bir göreyim.

- ماتت

- Ölmüş.

- أبوه⁷

- Peki babası?

3.3.4. Montaj Tekniği

Bir roman yazarının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden herhangi bir metni, yazıyı veya sözü “kalıp biçiminde” eserinin içine katması anlamına gelen montaj tekniği, **Memleketu’l-Ferâşe**’de el-A‘rac tarafından birkaç kez kullanılmıştır. Bu teknikle yazar, vurgulamak istediği hususları daha etkili bir biçimde okuyucuya yansıtabilmeyi amaçlamıştır. Yâmâ henüz küçük bir çocukken büyükannesi ona tüm canlıların ne kadar değerli olduklarını söyler ve Mâide Suresi’nin 32. Ayetinden bir kısmı Yâmâ’ya ezberletinceye kadar tekrar edermiş:

((مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا)). وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا⁸

“Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur”⁹

Yâmâ, evdeyken gece yarısı dışarıda Kur’an-ı Kerîm okuyan birinin sesini duyar. Camı açar ve ses daha net bir biçimde gelmeye başlar. O esnada Bakara Suresi’nin 74. Ayetini duyar. Bu ayet, kitapta şu şekilde verilmiştir:

⁷Memleketu’l-ferâşe, s. 39.

⁸Memleketu’l-ferâşe, s. 95.

⁹Mâide Suresi’nin 32. Ayetinden bir kısma ait olan cümlelerin tercümesi esnasında herhangi bir hata yapmamak için Türkçe tercümesinden doğrudan alıntı yaptık. (Bkz. <http://www.kuranikerim.com/melmalili/maide.htm>) 14.08.2019.

((...ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْقَى فَيُخْرَجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ))¹⁰

“Sonra bunun arkasından kalpleriniz yine katılaştı, şimdi de taş gibi, ya da taştan da beter hale geldi. Çünkü taşlardan öylesi var ki; içinden nehirler kaynar, yine öylesi var ki, çatlıyor da bağrından sular fışkırıyor, öylesi de var ki, Allah korkusundan yerlerde yuvarlanıyor... Ve sizin neler yaptığınızdan Allah gafıl değildir.”¹¹

Romanda İngiliz yazar **Virginia Woolf**'un¹² kocasına bırakmış olduğu intihar mektubuna da yer vermiş olan el-A'rac, montaj tekniğini kullanırken mektubun orijinal biçimine değil Arapçasına yer vermiştir. Bu mektup romanda şu şekilde yer almaktadır:

لي اليقين بأنني سأصبح مجنونة. ولن نتمكن من تحمل هذه الوضعية القاسية. مقتنعة بأنني لن أخرج بسلام هذه المرة. بدأت أسمع أصواتاً تمنعني من التركيز. ولهذا أقدم على ما يبدو لي أنه أحسن ما يمكن فعله. لقد منحتني سعادة قصوى. لا أستطيع أن أقاوم وأنا أعرف مسبقاً أنني ضيعت لك حياتك و تستطيع أن تكون أفضل بدوني.¹³

“Çıldırmaq üzere olduğumu hissediyorum. O korkunç duruma dönmeye tahammül edemem. Bu defa iyileşebileceğimi sanmıyorum. Odaklanmama engel olan sesler duymaya başladım. Bu nedenle yapılabilecek en iyi şey olarak gördüğüm neyse onu yapıyorum. Sen bana en büyük mutluluğu verdin. Daha fazla dayanamıyorum. Sana hayatı zaten zindan ettiğimi biliyorum. Bensiz daha iyi olursun.”

3.3.5. Leitmotiv Tekniği

Leitmotif kelimesinin sözlük anlamı şöyledir:

¹⁰Memleketu'l-ferâşe, s. 62.

¹¹Bakara Suresi'nin 74. Ayetinin tercümesini yaparken herhangi bir hata yapmamak için, Ayetin Türkçe tercümesinden doğrudan alıntı yaptık (Bkz.

<http://www.kuranikerim.com/melmalili/bakara.htm>) 27.08.2019.

¹²(Çevrimiçi)

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVmlyZ2luaWFfV29vbGY> 14.08.2019.

¹³Memleketu'l-ferâşe, s. 141-142.

Ana motif, bir opera veya müzik parçasında eserin tamamında tekrarlanan bir duygu, düşünce, durum ya da kişi hatırlatmaya yarayan ayırt edici özellikte motif veya tema. Edebi türler içerisinde özellikle romanda kullanılan *leitmotiv*, çeşitli nedenlerle tekrarlanan bir ifade kalıbıdır.¹⁴ Bir romanda sürekli tekrarlanan sözcük grubu, bir dize, konu veya kişilerle alakalı olarak tekrar edilen bazı sözcükler de *leitmotiv* özelliği taşımaktadır.¹⁵

Memleketu'l-Feraşe'de bu teknik, özellikle bir kişinin alışkanlık haline gelmiş olan davranış veya sözlerini yansıtmak için kullanılmamıştır. Ancak gerek anlatıcı-kahramanın (Yâmâ) psikolojik durumunu, gerekse romanın genel atmosferini yansıtan sözcüklerin pek çok kez tekrarlanmış olması da rastlantı değildir. Aşağıda verilen sözcükler roman içerisinde sıkça tekrar edilmiştir:

جنون (delilik)

موت (ölüm)

الحرب الأهلية (İç Savaş)

الحرب الصامتة (Sessiz Savaş)

أرض (Toprak, Yer Yüzü)

3.3.6. Tasvir (Betimleme) Tekniği

El-A'rac, kişilere yönelik tasvir tekniğini çok az kullanmıştır. Öyle ki romanın önemli kişilerinin fiziksel özelliklerini okuyucuya yansıtmak net bir betimleme örneği yoktur. En yoğun tasvirin yapıldığı iki kişi karşımıza çıkar. Onlar da romanın içeriğinde hayati bir rol oynamayan, yalnızca kısa süreliğine bahsi geçen kişilerdir. Ancak okuyucunun zihninde bu kişilerin diğerlerine göre daha somut bir hale büründüklerini söylememiz mümkündür. Bu tasvirler roman içerisinde şu cümlelerle yapılmıştır:

¹⁴ Mehmet Tekin, **Roman Sanatı 1** Romanın Unsurları, Ötüken Yayınları, t.y., y.y., s. 273.

¹⁵ A.e., s. 274.

وجدت بها رجلاً يرتدي بياضاً ناصعاً، طيب الوجه و العطر، متوحداً في عمقها. في يده مسبحة و وجهه مضاء كشمس. عليه الكثير من السماحة و الألق و النور.¹⁶

“Orada, bembeyaz bir elbise giymiş, güzel yüzü ile hoş kokusu birleşmiş bir adam gördüm. Elinde bir tespih vardı ve yüzü güneş gibi aydınlıktı. Yüzünde çokça cömertlik, parlaklık ve ışık emareleri vardı.”

رأيت رجلاً معقوف الظهر، مكدود الوجه، يقف على الحواف، ليس بعيداً عن المدخل. عندما رأيته ابتعد قليلاً كأنه كان خائفاً مني. تسلق الحائط كقط و أخذ ينظر إليّ. فجأة لمع في ذهني شيء كنت أعرفه. كان الرجل يشبه أحدب نوتردام. بسرعة ارتسم اسم كازيمودو في مخي.¹⁷

“Kambur ve yorgun suratlı bir adamın girişe yakın kenarda durduğunu gördüm. Beni gördüğünde sanki benden korkmuş gibi biraz uzaklaştı. Kedi gibi duvara çıkıp bana bakmaya başladı. Birden, zihnimde onu tanıdığımı dair bir düşünce oluştu. Adam **Notre-Dame’ın Kamburu**’na benziyordu. Hızla **Quasimodo**¹⁸ adı beynimde canlandı.”

3.3.7. İç Çözümleme Tekniği

Roman kişilerinin okuyucu tarafından doğrudan bilinmeyen duygu ve düşüncelerinin okuyucuya yansıtılabilmesi amacıyla kullanılan bu tekniği, el-A‘rac eserinde pek çok kez kullanmıştır. Genel olarak yalnız yaşayan ve pek çok konuda fikir sahibi olan Yâmâ, bu özellikleriyle tutarlı olarak çoğu kez duygu ve düşüncelerini okuyucuya bu teknik vasıtasıyla yansıtmaktadır. Bu tekniğin kullanımına örnek olarak şu cümleler gösterilebilir:

¹⁶Memleketu’l-ferâşe, s. 232.

¹⁷Memleketu’l-ferâşe, s. 265.

¹⁸Quasimodo: Fransız yazar Victor Hugo’nun 1831 yılında yayınlanmış olan *Notre-Dame’ın kamburu* adlı kitabında Notre-Dame kilisesinin çancısıdır. Quasimodo, Viktor Hugo’nun romanında kambur, topal, bir gözü kör, kulakları sağır ve çirkin birisi olarak betimlenmiştir. (Bu betimlemelerin yer aldığı kaynak eser: Prof. Dr. Muharrem şen’in 1984’de TRT 1’de yayınlanmış olan radyo konuşmasının yer aldığı Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi 1990, 5. Sayı, s. 57. Bu kaynağa ulaşılacak çevrimiçi link: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/152034> 14.08.2019.

ربما كان هذا منطق الحياة الذي نرفضه. القوي يأكل الضعيف، و الإنسان لن يشدَّ عن هذه القاعدة المترسّخة في الطبيعة. حساسيتي المفرطة كانت تجاه الفراشات. لا أدري من أين جاءني هذا. ربما من أمي لأن جدتي لم تكن مصابة بهذا الجنون مثل أمي.¹⁹

“Belki de bu, hayatın bizim kabullenmek istemediğimiz mantığıdır. Güçlü, zayıfı yok eder. İnsanoğlu, doğada var olan bu kuraldan kopamayacak. Kelebeklere karşı aşırı duyarlıydım. Bu durum bende nasıl oluştu bilmiyorum. Belki de annemden dolayıdır. Çünkü büyükannem, annem gibi bu deliliğe tutulmuş değildi.”

3.3.8. İç Monolog Tekniği

Yazar, bu tekniğe romanında çok az yer vermiştir. Sürgünde olan sevgilisi Fâust’un ülkesine neden dönmediğini sorgulayan Yâmâ’nın kendi içinde konuşması kitapta şöyle yer alır:

هذا ما عرفته منه. لكني لم أمتنع نفسي من التساؤل: لماذا لا يعود فاوست إلى وطنه؟ الكثير من الناس عادوا²⁰

“Ondan öğrendiğim bu. Ancak kendime şunu sormadan edemiyorum:

- Fâust niçin ülkesine geri dönmüyor? Pek çok insan geri döndü.”

3.4. ROMANDA YER ALAN KELEBEK OLGUSU

Romanın isminde yer alan الفراشة (**Kelebek**) sözcüğü, içeriğe baktığımızda da pek çok sayfada karşımıza çıkmaktadır. Bir çok yerde benzetme (metafor) amacıyla kullanılmıştır. Bu bölümde yazarın neden özellikle kelebek olgusunu bu kadar açıkça vurguladığını ve ona eserinde bu kadar fazla yer verdiğini tahlil etmeye çalışacağız.

Doğası gereği kelebek, güzel, narin ve diğer birçok canlıya göre daha kısa ömürlüdür. Yaklaşık bir yıl yaşayan türleri de vardır, birkaç gün yaşayan da.²¹ Bir kelebek, başına ne geleceğini bilmeden – belki de bilerek- ateşe doğru kanat çırparak

¹⁹Memleketu'l-ferâşe, s. 96.

²⁰Memleketu'l-ferâşe, s. 70.

²¹(Çevrimiçi) <http://www.adamerkelebek.org/MenuDetay.asp?MenuId=15&altMenuId=28>
14.08.2019.

kendi sonuna doğru gidebilir. İşte kelebeğin bu özellikleri, hayatın ne kadar kısa olduğunun ve ölüm gerçeğinin apaçık ortada olduğunun bir hatırlatıcısıdır romanda.

El-A'rac, romanında yaşamı, ölümü, insanları, duyguları, düşünceleri anlatırken bazı noktalarda kelebeğin özellikleriyle bağdaştırarak bunları daha etkili ifade edebilme olanağı bulmuştur. Yazarın yapmış olduğu kelebek benzetmelerini de, yerinde ve etkili bir biçimde kullandığını söyleyebiliriz. Bu benzetmelerin yapıldığı cümlelere örnek olarak şunları verebiliriz:

(Yâmâ, çocukluk aşkı Dave'in ölümünü ve geride bıraktığı etkiyi anlatırken)

كان ديف مثل فراشة، عندما احترق لم يخلف وراءه شيئاً منه إلا ظلالاً هاربة تنزلق متخفية بين أشواق من عرفوه، و بياضا متماهياً في الأضواء، كلما حاولنا القبض عليها، انطفأت بسرعة.²²

“Dave tıpkı bir kelebek gibiydi. Yanıp kül olduğunda, onu tanıyanların özlem duyguları arasında gizlice kayıp giden kaçak bir gölge ve ışıktaki fark edilen bir beyazlık dışında arkasında hiçbir şey bırakmadı. Ne zaman o ışığı yakalamaya çalışsak hızla söndü.”

(Yâmâ, klarnetle ilgili düşüncelerini öğretmenine ifade edebilmek için yoğun çaba sarf ettikten sonra, onun söylediği hiçbir şeyi öğretmenin kabul etmeyeceğini anladığında)

أعتقد أنه من يومها وضعني في كفه و عركني بقوة، ثم رمى بي في قنديل الزيت مثل الفراشة، و تأمل احتراقي بمتعة حتى النهاية.²³

“Sanırım o gün beni avucunun içine koydu, kuvvetlice çevirdi ve tıpkı bir kelebek gibi beni gaz lambasına fırlattı. Yanmamı sonuna kadar zevkle izledi.”

(Yâmâ, kendi iç dünyasına ait bir olguyu ifade ederken)

يحدث أن أعرق في أحلامي و هبلي.
أحاول أن أنسى كل شيء و أعبر مثل الفراشة فوق ألسنة النار. أن أنام وسط ألوان يخلقها قلبي يؤثثها جنوني الخفي.²⁴

²²Memleketu'l-ferâşe, s. 13.

²³Memleketu'l-ferâşe, s. 21.

“Rüyalarımnda ve ahmaklığımnda terlediğim olur. Her şeyi unutmaya ve tıpkı bir kelebek gibi ateşten dillerin üstünden geçmeye çalışıyorum. Kalbimin yaratmış olduğu renklerin ortasında gizli deliliğim ile uyumaya çalışıyorum.”

(Canlılar hakkında büyükannesinin söylediklerini iç çözümleme yaparak ifade eden Yâmâ, kelebek olgusunun onun zihninde nasıl yer etmiş olduğunu anlatırken)

حساسيتي المفرطة كانت تجاه الفراشات. لا أدري من أين جاءني هذا. ربما من أمي لأن جدتي لم تكن مصابة بهذا الجنون مثل أمي. حكّت لي فيرجي أنها في مرة من المرات ضاعت و هي تركّض في ضيعة جدها، وراء الفراشات التي منحها الربيع يومها كل الألوان الزاهية. و أنها كانت تحزن على موتها السريع أو انكسار أجنحتها أو احتراقها على القناديل القوية... كلما حاولت إسعاف بعضها تطايرت ألوانها في شكل غبار ليتحول بعد ذلك جناحها الأبيض إلى كفّ صغير يلف في بياضه جسدها العاري بعد أن تنسحب كل الألوان. أقترّب منها. أحاول أن أخفف عليها حزنها. تدور الفراشة المحروقة عينيها صوبي بحزن لتشكرني ثم تتماهى في صمتها و سهوها حتى الموت دون أن ترف بجناحيها. تأكد لي مع الزمن أن الفراشة لا تتحمل العيش بلا ألوانها الأصلية لأنّي حتى عندما حاولت في صغري، أن ألون أجنحتها البياض ماتت بين يدي.²⁵

“Kelebeklere karşı hassasiyetim çok fazlaydı. Bu durum bende nasıl oluştu bilmiyorum. Belki de annemden dolayı. Çünkü büyükannem, annem gibi bu delilikten mustarip değildi. Fîrcî, bana dedesinin köyünde tüm parlak renklerini ilkbaharın vermiş olduğu keleklerin peşinden koşarken bir keresinde kaybolduğunu anlatmıştı. Onların çabucak ölmelerine, kanatlarının kırılmasına ya da lambada yanmalarına üzüldüğünü söylemişti. Ne zaman onlara yardım etmeye çalışsa, renkleri bir toz bulutu şeklinde etrafa dağılır ve sonrasında tüm renkleri çekilip beyaz kanatları, çıplak bedenlerini saran küçük bir kefene dönüşürmüş.

Yanına yaklaşıp onu teselli etmeye çalışıyorum. Yanan kelebek(Bu benzetmeyi annesi için yapıyor),bana teşekkür etmek için hüznle gözlerini bana doğru çeviriyor ve sonra kanatlarını bile çırpmadan, ölünceye kadar sessiz ve dalgın bir biçimde duruyor. Zamanla anladım ki kelebek, kendi renkleri olmadan yaşamaya tahammül edemiyor. Çünkü ben küçükken kelebeğin beyaz kanatlarını boyamaya çalıştığımda ellerimin arasında ölürdü.”

²⁴Memleketu'l-ferâşe, s. 34.

²⁵Memleketu'l-ferâşe, s. 96.

Romanın isminde yer alan **ملكة (Krallık)** sözcüğü de yine eserin içinde **الفراشة (Kelebek)** olgusuyla bağlantılı olarak kullanılmıştır. Yâmâ, Facebook'tan bahsederken bazen onu **مملكتي (Benim Krallığım)** şeklinde tanımlar. Bir yerde **ملكة الفراشة** terimi, Facebook yerine kullanılmıştır. Bu terimin yer aldığı cümleler romanda şöyle geçer:

(Fâust ve Yâmâ Facebook üzerinden konuşurken)

- هنا. دائما في مملكة الفراشة؟

- مملكة الفراشة، قدرني الصعب أيها الغالي. . . .²⁶

- Burada. Her zaman Kelebek Krallığında mı?

- Kelebek Krallığı, benim zor kaderim sevgilim.

(Yâmâ, Facebook'ta Fâust'u beklerken)

ألوان أجنحتي تتطاير كلما لمع اسم فاوست أمامي.²⁷

“Fâust’un adı karşımda ne zaman görünse, kanatlarımın renkleri etrafa saçılıyor.”

Kelebek Krallığı benzetmesinin romanda Facebook için yapılmış olmasının nedeni, gerçek dünyada yitirdiği her şeyin tesellisini sanal dünyada bulmaya çalışan Yâmâ’nın bakış açısında yerini bulur. Çünkü orada var olduğunu sandığı sevgilisinin (Fâust) yalnızca bir yalandan ibaret olduğunu romanın sonlarında öğrenir. Böylelikle o krallıktaki - kendi krallığındaki – kısa süren sanal yaşamı, acıyla sona erer. Tıpkı bir kelebeğin sonu gibi...

²⁶Memleketu'l-ferâşe, s. 45.

²⁷Memleketu'l-ferâşe, s. 43.

SONUÇ

Bu çalışmamızda Cezayirli yazar Vâsînî el-A'rac'ın Memleketu'l-Ferâşe adlı romanını ele aldık. Çalışmanın ana eksenini romanın tahlili oluşturmakla birlikte, öncesinde Cezayir'in yakın tarihi, edebi tür olarak romanın Cezayir'de doğuşu ve gelişimi, Vâsînî el-A'rac'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verdik.

Yaklaşık 130 yıl Fransız sömürgesi altında kalmış olan Cezayir, edebi yönden pek çok Arap ülkesiyle farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, bilhassa modern zamanın en etkili edebi türlerinden biri olan romanda bariz bir biçimde görülmektedir. Dünyada romana olan ilginin artmaya başladığı dönemde Cezayir'in sömürge altında olması, Fransızların sömürge sırasında Fransızcanın etkisini arttırmak için uyguladıkları politikalar, Cezayir Bağımsızlık Savaşı ve 20. Yüzyılın sonlarında patlak veren Cezayir İç Savaşı, Cezayir romanının yapısını ve içeriğini belirleyen başlıca etmenlerdir.

Cezayir Bağımsızlık Savaşı (1954-1962) sonrasındaki ikinci kuşağın en üretken yazarlarından biri olarak kabul edilen ve hem Fransızca hem de Arapça olarak pek çok eser kaleme almış olan El-A'rac, bağımsızlık savaşının yankılarına kurgusal anlamda odaklanmıştır. Aynı zamanda Cezayir'in milli kimliğini de vurgulamaya çalışmıştır. Eserlerinde bağımsızlık mücadelesinin yanı sıra kişisel tecrübelerini de tema olarak kullanmıştır. El-A'rac kitaplarında, okuyucuya keşfetmesi ve yorumlaması bir hayli karmaşık karakterler ve benzetmeler(metaforlar) sunmuştur.

Yazar Fransızca olarak yazmış olduğu eserler vasıtasıyla, daha geniş kitlelere ulaşabilme imkânı bulmuştur. Diğer açıdan bakıldığında, geniş okuyucu kitlesinin de bu sayede genel itibarıyla Arap toplumuna, özel de ise Cezayir'e bakabileceği edebi bir pencerenin açıldığını söylemek mümkündür.

El-A'rac, Memleketu'l-Ferâşe'yi Fasih Arapça ile kaleme almış, romanın bazı yerlerinde ise Fransızca sözcük, cümle, hatta uzun şarkı sözlerine yer vermiştir. Sanat ve edebiyatla bağlantılı pek çok terim ve şahıs adlarını romanında kullanmıştır.

Yazar, bu romanında anlatıcı-kahramanı Yâmâ'nın hikâyesini anlatırken, İç Savaş sonrası Cezayir'deki durumu da ayrıntılı bir biçimde okuyucuya yansıtmıştır. Soyut kavramları felsefi bir yaklaşımla sunmuş, mekân ve kişi tasvirlerine nadiren yer vermiş ve çoğunlukla savaş, ölüm, korku gibi kavramların bireyin psikolojik durumuna olan etkilerine odaklanmıştır. Yazar, bunu; savaşı ve geride bıraktığı yıkımı bizzat yaşamış olan, sevdiklerinin ölümüyle yalnız kalan, korkuyu en derinden hisseden Yâmâ'nın bakış açısından okuyucuya aktarmıştır.

El-A'rac, memleketu'l-Ferâşe'de realizmi benimseyerek gerçekçi bir resim çizmiş ve bunun neticesinde de anlatıcı-kahraman ile okuyucu arasında güçlü bir bağ kurmuştur. Romanın kurgu dünyasında gerçek kişi ve kavramlara da bir hayli yer verilmiştir. Eser içerisinde pek çok sanatçı ve yazarın adı zikredilmiştir.

Kitabın isminde yer alan kelebek sözcüğü, romanın içeriğinde de pek çok kez kullanılmıştır. Genellikle benzetme maksadıyla yer verilmiş olan kelebek, ölümün simgesi olarak karşımıza çıkar. Yâmâ, ölüm kavramını kelebeğin biyolojik özellikleriyle anlamaya ve anlatmaya çalışır. Aslında anlamaya çalıştığı şey, kendi krallığındaki kısa süren yaşamıdır.

Memleketu'l-Ferâşe, hem yazarın hem de Cezayir toplumunun yakın dönemde yaşamış olduğu sorunları yansıttığından, bizlere Cezayir toplumunu daha yakından tanıma imkânı vermektedir. Vâsînî el-A'rac gibi Cezayirli diğer yazarların da eserlerinin analizinin yapılması Türk akademisyenine ve okuyucusuna Cezayir toplumunu daha yakından tanıma fırsatı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Allen, Roger: “The Beginnings of the Arabic Novel”, **Modern Arabic Literature**, Editör: M. M. Bedevî, Cambridge University Press, New York, 1992
- Allen, Roger: “ The Mature Arabic Novel Outside Egypt”, **Modern Arabic Literature**, Editör: M. M. Bedevî, Cambridge University Press, New York, 1992
- Bamia, Aida A. : “ A’raj, Wasini al- ”, **Biographical Encyclopedia Of The Modern Middle East & North Africa**, Editor: Michael R. Fischbach, c.I, Thomson-Gale, New York, 2008
- Can, Ahmet Hamdi: “Frankofoninin Modern Cezayir Edebiyatındaki Rolü”, **Şarkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi**, Sayı: 22, İstanbul, 2013
- Cemîle, Bûkurtâbe: “En-Nidâlu’s-Sekâfî’l-Cezâ’irî Hilâle’l-Fetretî’l-Mumtedde”, **el-Cîlâlî Bûn’âme- Bihamîs Milyâne Üniversitesi, Toplumsal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, y.y., 2017/2018
- el-Cîlâlî,
‘Abdurrahman b.
Muhammed: **Târîhu’l-Cezâiri’l-‘Âmm**, c.I, bs.2, Mektebetu’s- Şeriketi’l-Cezâiriyye, el-Cezâir, 1965
- Dali, Mariam: “Ahlâm Mustegânimî’nin Zâkiratu’l-Cesed Adlı Romanı” **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2015
- Dursun, Davut: “Cezayir(Sömürge Dönemi)”, **DİA**, c.7, İstanbul, 1993

- Gökgöz, Turgay: “Bağımsızlık Sonrası Cezayir’de Edebi ve Kültürel Çevre(1962-2016)”, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul, 2018
- Hassan, Wail S. : “al-A‘raj, Wasini ”, **Encyclopedia Of African Literature**, Editor: Simon Gikandi, Routledge, London, 2003
- Khelifa, Samiha: “Cezayir’in İşgal Döneminde Edebiyat, Estetik ve Tarih”, **III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi- Bildiriler Kitabı IV**, İlmi Etüdler Derneği- Sakarya Üniversitesi, İstanbul, 2014
- el-Medenî, Ahmed Tevfîk: **Hâzihi Hiye el-Cezâ’ir**, ’Âlemu’l-Ma‘rife, y.y., y.t.
- Mustafâvî, Rukiyye Kelleteyn, İşârik : “Et-Tecdîd Fî’l-Edebi’l-Cezâ’iri’l-Mektûb bi’l-Luğati’l-Faransiyye Mâ Ba‘du’l-İstiklâl”, **el-Cîlâlî Bûn‘âme- Bihamîs Milyâne Üniversitesi, Edebiyat ve Dil Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, y.y., 2016/2017
- Selim, Hasan: **Cezayir Bağımsızlık Savaşı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1985
- Sönmez, Şinasi: “Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu(1954-1962)”, **Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, 2007
- Şâkir, Mahmûd: **et-Târîhu’l- İslâmî el- ‘Ahdi’l- ‘Usmânî**, el- Mektebu’l- İslâmî, 3.bs, c.8, Beyrut, 1991
- Taşgın, Cihan: **Cezayir Tarihi ve Dış Politika**, İstanbul Fikir Enstitüsü Yayınları, Ocak, 2015
- Tekin, Mehmet: **Roman Sanatı 1** Romanın Unsurları, Ötüken Yayınları, t.y., y.y.
- Yıldırım, Menekşe : “Modern Cezayir Edebiyatında Kısa Öykü Türünün Doğuşu

Filiz: ve Gelişimi”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018

LİNKLER

(Çevrimiçi)<https://www.arageek.com/bio/waciny-laredj> 14.06.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6805493/> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/9668852> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.elktob.net/book/%D8%AA%D8%AD%D9%85%D9%8A%D9%84-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D9%82%D8%A7%D8%A6%D8%B9-> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://cahiers.crasc.dz/index.php/ar/18-les-cahiers/laredj-waciny-et-la-passion-de-l-ecriture/272-المونولوجية-ومأساوية-الذات-في-رواية-مصرع-أحلام-مريم-الوديعة-272> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6805493/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B9%D8%B1%D8%AC/books> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/6304361> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.alhayat.com/article/1128928/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/11281887> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/6489288> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.noor-book.com/%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D9%8A%D8%B1-%D9%85%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%83-%D8%A3%D8%A8%D9%88%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%AF%D9%8A%D8%AF-pdf> 20.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/book/15446460/%D8%B3%D9%8A%D8%AF%D8%A9-> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://cahiers.crasc.dz/index.php/ar/index-des-num%C3%A9ros/276-> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.kutubpdfbook.com/book/%D8%AA%D8%AD%D9%85%D9%8A%D9%84-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%B6%D9%85%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%A7%D8%A6%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%A7%D9%87%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AE%D9%8A%D8%B1-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%A7%D8%BA%D8%AA%D9%8A%D8%A7%D9%84-%D9%85%D8%AF%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%B1.html> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.paldf.net/forum/showthread.php?t=757099> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://alarab.co.uk/%D8%A3%D9%86%D8%AB%D9%89-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%A3%D9%8A%D8%AF%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%A1> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.alhayat.com/article/1449041> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.kutub-pdf.net/book/%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%8A%D8%AA->

[%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%86%D8%AF%D9%84%D8%B3%D9%8A.htm](#)
24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/17192344> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.tahmilkutubpdf.net/book/1620/%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%B6%D8%B1%D9%8A%D8%B1.html> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/book/15455614/%D8%A7%D8%B5%D8%A7%D8%A8%D8%B9-%D9%84%D9%88%D9%84%D9%8A%D8%AA%D8%A7/2173370570/reviews>
24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/13451086> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.arabicfiction.org/ar/ashes-of-the-east-the-wolf-who-grew-up-in-the-wilderness> 26.08.2019.

(Çevrimiçi)https://www.enabbaladi.net/archives/37126?gclid=EAIaIQobChMIw8z4wtab5AIVWeN3Ch2CpgRwEAAYASAAEgKHNvD_BwE 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://book-pdf.com/arabic-novels/%D8%B3%D9%8A%D8%B1%D8%A9-> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.8gharb.com/%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%B1%D9%85%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-> 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.lingue-arabe.fr/%D8%AD%D9%83%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AE%D9%8A%D8%B1-%D9%81%D9%8A-2084-%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A->

[%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B2%D8%A7%D8%A6%D8%B1-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9](#) 24.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.alhayat.com/article/794016/-%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-> 26.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.neelwafurat.com/itempage.aspx?id=lbb276357-261351&search=books> 26.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://bluenoqta.com/2019/02/07/%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%AC%D8%B9%D8%A9-25.08.2019>.

(Çevrimiçi)<https://www.alroeya.com/article/102057/%D8%A7%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9> 25.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.goodreads.com/book/show/44030916> 25.08.2019.

(Çevrimiçi)http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly9hcnVkaWEub3JnL3dpa2kv2YjYp9iz2YrZhtmKX9in2YTYo9i52LHYrA_ 13.07.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.kataranovels.com/novelist/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC/> 13.07.2019.

(Çevrimiçi)<http://sozluk.gov.tr/> 03.07.2019

(Çevrimiçi)<https://sosyalaglarim1.wordpress.com/2014/05/29/facebook-ne-zaman-kuruldu-facebook-kurulus-tarihi/> 11.06.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.kuranikerim.com/melmalili/maide.htm>) 14.08.2019.

(Çevrimiçi)https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVmlyZ2luaWFfV29vbGY_ 14.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://dergipark.org.tr/download/article-file/152034> 14.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.adamerkelebek.org/MenuDetay.asp?MenuId=15&altMenuId=28> 14.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2013/6/24/-%D9%85%D9%85%D9%84%D9%83%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%B4%D8%A9-%D8%AA%D9%83%D8%B3%D8%B1-%D8%B9%D8%B2%D9%84%D8%A9-%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.sabqpress.net/culture/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D9%8A%D8%AA%D9%87%D9%85-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A4%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%86-%D8%B9%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7/> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)https://www.facebook.com/pg/ZaynabLaouedj2013/photos/?ref=page_internal 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.lazerhorse.org/2015/02/21/algerias-martyrs-memorial-algerias-war-independence/#> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://erasmusu.com/tr/erasmus-algiers/erasmus-deneyimler/sabrinadan-cezayir-deneyimi-557191> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://travel.syctic.com/tr/poi/vahran-cezayir-city:754> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.sorbonne-universite.fr/en/university/history-and-heritage/history> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2015/5/20/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D8%A3%D9%88%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D8%A6%D8%B2%D9%8A%D9%86->

[%D8%A8%D8%AC%D8%A7%D8%A6%D8%B2%D8%A9-%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D8%A7-%D9%84%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9](#) 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.nafhamag.com/2017/11/25/%D8%B9%D8%A8%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%85%D9%8A%D8%AF-%D8%A8%D9%86-%D9%87%D8%AF%D9%88%D9%82%D8%A9%D8%8C-%D8%B4%D8%A7%D8%B9%D8%B1%D9%8B%D8%A7/> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6804875/%D8%A7%D9%84%D8%B7%D8%A7%D9%87%D8%B1-%D9%88%D8%B7%D8%A7%D8%B1/books> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.thmhaber.com/boris-vian-kimdir-haber-213082> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.net-a-porter.com/gb/en/porter/article-dd41b6e89d82fe92/lifestyle/culture/virginia-woolf> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.classicfm.com/composers/berlioz/guides/reasons-love-berlioz/> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://www.dr.com.tr/Kitap/Faust/Edebiyat/Roman/Dunya-Klasik/urunno=0000000714650> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<https://medium.com/turkce/a%C5%9Fk-i%C3%A7in-a%C5%9Fkla-%C5%9Fem-ile-pervane-85653f05f8ef> 27.08.2019.

(Çevrimiçi)<http://www.kuranikerim.com/melmalili/bakara.htm> 27.08.2019

EK: RESİMLER

Resim 1: Memleketu'l- Ferâşe adlı romanın kapağı¹

Resim 2: Vâsinî el- A'râc²

¹(Çevrimiçi)<https://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2013/6/24/-%D9%85%D9%85%D9%84%D9%83%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%B4%D8%A9-%D8%AA%D9%83%D8%B3%D8%B1-%D8%B9%D8%B2%D9%84%D8%A9-%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86> 27.08.2019

²(Çevrimiçi)<https://www.sabqpress.net/culture/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D9%8A%D8%AA%D9%87%D9%85-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A4%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%86-%D8%B9%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7/> 27.08.2019

Resim 3: Zeyneb el- A‘vac (Vâsinî el- A’râc’ın eşi)³

Resim 4: Memorial du Martyr(şuheda anıtı)⁴

³(Çevrimiçi) https://www.facebook.com/pg/ZaynabLaouedj2013/photos/?ref=page_internal
27.08.2019

⁴(Çevrimiçi) <http://www.lazerhorse.org/2015/02/21/algerias-martyrs-memorial-algerias-war-independence/#> 27.08.2019

Resim 5: Cezayir Şehri⁵

Resim 6: Vahran şehri⁶

⁵(Çevrimiçi)<https://erasmusu.com/tr/erasmus-algiers/erasmus-deneyimler/sabrinadan-cezayir-deneyimi-557191> 27.08.2019.

⁶(Çevrimiçi)<https://travel.sybic.com/tr/poi/vahran-cezayir-city:754> 27.08.2019.

Resim 7: Sorbonne University⁷

Resim 8: Vâsinî A'râc, 2015 yılında Memleketu'l- Ferâşe adlı romanıyla *Katârâ Arapça Roman Ödülünü* alırken⁸

⁷(Çevrimiçi)<https://www.sorbonne-universite.fr/en/university/history-and-heritage/history> 27.08.2019.

⁸(Çevrimiçi)<https://www.aljazeera.net/news/cultureandart/2015/5/20/%D9%88%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B1%D8%AC-%D8%A3%D9%88%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D8%A6%D8%B2%D9%8A%D9%86-%D8%A8%D8%AC%D8%A7%D8%A6%D8%B2%D8%A9-%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D8%A7-%D9%84%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9> 27.08.2019.

Resim 9: Abdulhamîd b. Haddûka⁹

Resim 10: et-Tâhir Vattâr¹⁰

⁹(Çevrimiçi)<https://www.nafhamag.com/2017/11/25/%D8%B9%D8%A8%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%85%D9%8A%D8%AF-%D8%A8%D9%86-%D9%87%D8%AF%D9%88%D9%82%D8%A9%D8%8C-%D8%B4%D8%A7%D8%B9%D8%B1%D9%8B%D8%A7/> 27.08.2019.

¹⁰(Çevrimiçi)<https://www.abjjad.com/author/6804875/%D8%A7%D9%84%D8%B7%D8%A7%D9%87%D8%B1-%D9%88%D8%B7%D8%A7%D8%B1/books> 27.08.2019.

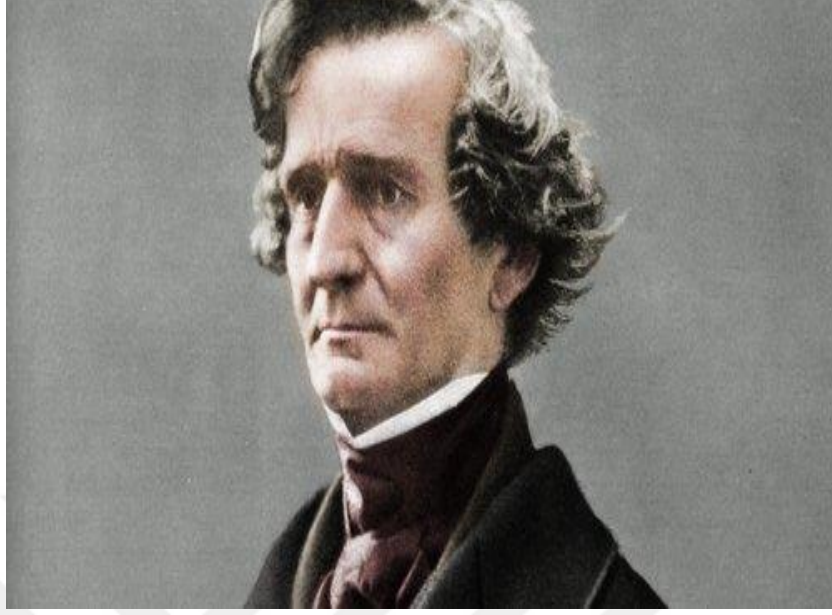
Resim 11: Boris Vian¹¹

Resim 12: Virginia Woolf¹² (Kitapta adı geçen İngiliz bir yazardır. Yâmâ ondan esinlenerek annesine Fircî adını vermiştir)

¹¹(Çevrimiçi)<https://www.thmhaber.com/boris-vian-kimdir-haber-213082> 27.08.2019.

¹²(Çevrimiçi)<https://www.net-a-porter.com/gb/en/porter/article-dd41b6e89d82fe92/lifestyle/culture/virginia-woolf> 27.08.2019.

Resim 13: Hector Berlioz¹³ (Kitapta adı geçen Fransız besteci)

Resim 14: Faust¹⁴ (Yâmâ bu eserden esinlenerek sevgisi Fâdî'ye Fâust ismini vermiştir.)

¹³(Çevrimiçi)<https://www.classicfm.com/composers/berlioz/guides/reasons-love-berlioz/> 27.08.2019.

¹⁴(Çevrimiçi)<https://www.dr.com.tr/Kitap/Faust/Edebiyat/Roman/Dunya-Klasik/urunno=0000000714650> 27.08.2019.

Resim 15: Memleketu'l-Ferâşe'de birçok kez kullanılan *kelebek ve ateş*¹⁵ metaforu

¹⁵(Çevrimiçi)<https://medium.com/turkce/a%C5%9Fk-i%C3%A7in-a%C5%9Fkla-%C5%9Fem-ile-pervane-85653f05f8ef> 27.08.2019.